

DEZINFORMÁCIE A PROPAGANDA AKO BIZNIS

Mapovanie finančného a organizačného pozadia
aktérov na slovenskom Telegrame

Január 2024

Adapt Institute

INFOSECURITY.SK

Prague Security
Studies Institute

OPEN
INFORMATION
PARTNERSHIP

OBSAH

ÚVOD	2
KLÚČOVÉ ZISTENIA.....	3
SLOVENSKÝ TELEGRAM: VSTUPNÁ BRÁNA PRE PROKREMEĽSKÚ PROPAGANDU	4
MOŽNOSTI REGULÁCIE A ODSTRANOVANIA ŠKODLIVÉHO OBSAHU	5
POUŽÍVANIE NA SLOVENSKU	5
OBSAHOVÉ TRENDY.....	6
PREHĽAD KATEGÓRIÍ AKTÉROV NA SLOVENSKOM TELEGRAME.....	8
PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE A FORMY FINANCOVANIA.....	15
TV SLOVAN	17
KULTURBLOG	18
JUDITA LAŠŠÁKOVÁ.....	20
MIMI ŠRAMOVÁ	21
PRINÁŠAME NÁDEJ.....	23
MIROSLAV KAMENSKÝ A MIRO DEL	25
MIRO HEREDOŠ • OFFICIAL	26
DANNY KOLLAR DKX A DK/BLESKOVKY	28
ZÁVER.....	31
DIZAJN A METODOLÓGIA.....	32
KVANTITATÍVNA ČASŤ.....	32
PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE	33

ÚVOD

Platforma Telegram v súčasnosti poskytuje útočisko pre veľké množstvo aktérov typických šírením nefaktického obsahu, propagandy, nenávistných prejavov či krajne pravicových posolstiev. Prostredie siete tvorí živnú pôdu pre združovanie a nábor nových členov takto orientovaných skupín, koordináciu ich postupov. Telegram týmto aktérom otvára aj možnosti nadobúdania nových sympatizantov, vrátane darcov a predplatiteľov obsahu. Za kľúčové preto považujeme okrem obsahových trendov aktívne sledovať a zaznamenávať aj používanie nástrojov pre generovanie zisku.

V tomto zmysle štúdia nadväzuje na výskum Prague Security Studies Institute z roku 2020 a kolaboratívny výskum Prague Security Studies Institute, Infosecurity.sk a Investigatívneho Centra Jána Kuciaka (ICJK) z roku 2023. V oboch prípadoch sa štúdie zameriavali na mapovanie informačného prostredia v Českej republike a na Slovensku, pričom priniesli extenzívnu analýzu fungovania dezinformačných webstránok. Výstupom spoločného projektu z roku 2023 je štúdia, ktorá odhaľuje organizačné a finančné pozadie vybraných dezinformačných webstránok. Tie poslúžili ako prípadové štúdie so zameraním na používané formy financovania aktivít a formy zastrešenia biznisu v podobe troch modelov: spoločnosti s ručením obmedzeným, občianskeho združenia (prípadne kombinácie s. r. o. a O. Z.) alebo právneho vákua (výrazne netransparentné fungovanie). Okrem toho štúdia predstavila klasifikáciu slovenských dezinfowebov do kategórií podľa motivácie ich činnosti a podrobnejšie skúmala možnosti generovania zisku z reklamy.

V prípade mapovania Telegramu si výskum vyžadoval čiastočne odlišný prístup, keďže u väčšiny aktérov príjmy z reklamy na prevádzkovaných webstránkach identifikované neboli. Skúmané kanály sa však vyznačovali kreativitou v diverzifikovaní zdrojov potenciálnych ziskov. Z pohľadu používaných nástrojov prevažovali možnosti darovania finančných prostriedkov od fanúšikov a sledovateľov – či už formou prevodu na účet, platbou cez kryptomeny alebo telegramové tlačidlo, prípadne zakúpením predplatného na pridružených platformách. Skúmanie aktérov na Telegrame sa tiež od predchádzajúcich výskumov odlišovalo skutočnosťou, že v mnohých prípadoch išlo o verejné kanály jednotlivcov, takzvaných „dezinfluencerov“. To limitovalo odhaľovanie ich pozadia (v dvoch prípadoch aktéri nedisponovali žiadnym formálnym zastrešením), ako aj získavanie údajov o možných ziskoch.

Napriek spomínaným limitom poskytuje štúdia pomerne široký vhľad do pozadia aktérov na slovenskom Telegrame. Štúdia je rozdelená do troch častí. Prvá kapitola ponúka základné informácie o fungovaní platformy Telegram, popisuje trendy typické pre slovenské telegramové prostredie a podčiarkuje faktory, ktoré umožňujú rozširovanie publika problematických aktérov. Druhá časť štúdie poskytuje prehľad 50 najúspešnejších aktérov na slovenskom Telegrame za obdobie od 1. januára do 1. decembra 2023. Okrem štatistík približuje jednotlivé typy aktérov s najvyššou úspešnosťou, a to prostredníctvom ich delby na politikov, politické strany, veľvyslanectvá, profily (identifikovateľných jednotlivcov), kanály (v zmysle neurčitého aktérstva) a alternatívne médiá. Posledná, tretia kapitola, obsahuje prípadové štúdie dokopy deviatich aktérov. V prípade každého z nich je zmapované jeho organizačné pozadie, forma zastrešenia a používané prostriedky na generovanie zisku. Napriek heterogenite aktérov a limitáciám v dostupnosti údajov bolo možné vytvoriť komplexnejšie profily obsiahnuté v tretej kapitole.

Kompletná databáza slovenských telegramových kanálov je dostupná na vyžiadanie pre relevantných aktérov (odborníci, akademický obec, novinári).

- Platforma Telegram považuje za kľúčovú požiadavku na súkromie a bezpečnosť používateľov pri komunikácii, pričom však poskytuje ochranu aj príslušníkom extrémistických skupín, dezinformátorom a podvodníkom. **V prostredí Telegramu na Slovensku prevládajú práve kanály typické dezinformovaním a proruským sentimentom komunikácie.**
- Medzi 50 najúspešnejšími aktérmi na slovenskom Telegrame podľa metriky interakcií (za obdobie medzi 1. januárom 2023 a 1. decembrom 2023) **prevažujú kanály a skupiny (15 prípadov), alternatívne médiá (11), nasledujú politici (10) a tiež profily jednotlivcov (8).** V dvoch prípadoch sa medzi zdrojmi objavili profily veľvyslanectva Ruskej federácie na Slovensku (publikujúce v slovenskom aj ruskom jazyku) a v jednom prípade politická strana.
- Z pohľadu zdrojov sa na **Telegrame darí najväčším slovenským alternatívnym médiám ako sú Zem a Vek, InfoVojna, Slovanské noviny.** Zem a Vek za sledované obdobie získal až 4,3 milióna interakcií. Keďže organizačné a finančné pozadie týchto zdrojov v minulosti už boli popísané, prípadové štúdie sa sústredia na alternatívne médiá Kulturblog a TV Slovan.
- **Medzi najúspešnejšími politikmi prevažujú osoby združené v krajne pravicovej Republike, ale aj v štruktúrach SMER – SSD,** ktorá má ako jediná založený oficiálny telegramový kanál. Z hľadiska všetkých sledovaných metrik (množstvo publikovaného obsahu, interakcie, počet sledovateľov a pozretí) je **na Telegrame najúspešnejším člen SMER – SSD Ľuboš Blaha,** ktorý od zablokovania svojho facebookového profilu používa Telegram ako hlavný komunikačný kanál. Za Blahom v počte interakcií nasledujú Milan Uhrík a Milan Mazurek.
- **Kategória profilov, tzv. dezinfluencerov,** predstavuje osoby, ktoré buď samé propagujú nepravdivé informácie, alebo amplifikujú obsah iných konšpiračných či dezinformačných kanálov. **Z hľadiska interakcií boli na čele rebríčku tejto skupiny kanály Mimi Šramová, Miro Del a Danny Kollar DKX.** Posledný zmienený je pritom najsledovanejším kanálom na Slovensku, keďže má takmer 59-tisíc sledovateľov.
- Štúdia sa sústredí na podrobnejšie skúmanie organizačného a finančného pozadia pri deviatich vybraných telegramových zdrojoch. **Zastrešenie výlučne O. Z. používajú štyri zdroje, vrátane Mimi Šramovej, Judity Laššákovej, Dannyho Kollara a kanálu Prinášame nádej Pavla Forischa.**
- Výskum taktiež odhalil **prepojenie v prípade Judity Laššákovej a Dannyho Kollara,** ktorí finančné príspevky od sledovateľov vyžadujú na číslo účtu občianskeho združenia DIR-Publikum. To mali v minulosti založiť spoločne s ďalšími osobami. Analýza zároveň preukázala, že doména dir-publikum.sk je registrovaná na INFO VOJNA, o. z.. Ide o združenie Norberta Lichtnera, ktoré zastrešuje alternatívne médiá InfoVojna a Slobodný vysielateľ.
- **Zastrešenie aktivít výlučne prostredníctvom s. r. o. bolo identifikované u jedného aktéra.** Ide o alternatívne médium TV Slovan, ktorého firma má konštantne vysoké výnosy. **Kombináciu O. Z. a s. r. o. používali v čase výskumu dva zdroje:** alternatívne médium Kulturblog napojené na hnutie Republika a Miroslav Heredoš. Paradoxne ide o aktérov, ktorí sa hlasno vyhraňujú voči občianskej spoločnosti a jej štruktúram.
- Z pohľadu používaných nástrojov na generovanie zisku u sledovaných zdrojov **prevažovali možnosti darovania finančných prostriedkov od fanúšikov a sledovateľov.** Tento nástroj uplatňovalo až osem z deviatich zdrojov, pričom využívané boli rôzne formy.
- **Ďalšou z využívaných možností bola monetizácia videí na YouTube (sedem aktérov). Nasledovalo získavanie 2 % z daní na fungovanie O. Z. a predaj tovaru z internetového obchodu,** ktoré sme identifikovali zhodne u troch aktérov. Dva zo sledovaných kanálov ponúkali predplácanie prémiového obsahu a jeden z nich mal umiestnenú reklamu na webovej stránke.
- **Celkovo najvyšší počet nástrojov na generovanie zisku uplatňovala v čase analýzy stránka Kulturblog a aktér, ktorý pôsobí na Telegramu pod menom Danny Kollar.**

**KLÚČOVÉ
ZISTENIA**

SLOVENSKÝ TELEGRAM: VSTUPNÁ BRÁNA PRE PROKREMEĽSKÚ PROPAGANDU

Aplikácia Telegram podobne ako WhatsApp, Signal či Messenger umožňuje zasielanie správ, fotiek, videí, zdieľanie dokumentov a uskutočňovanie telefonických hovorov. Vďaka svojim funkcionalitám predstavuje hybrid medzi sociálnym, komunikačným a informačným médiom. Telegram bol založený v Rusku v roku 2013 bratmi Pavlom a Nikolajom Durovom, ktorí stoja aj za ruskou modifikáciou Facebooku VKontakte. Vysokú popularitu si aplikácia získala dôrazom na bezpečnosť a súkromie. Základňu vývojárov museli neskôr presunúť do Dubaja v Spojených arabských emirátoch, keď sa k dátam používateľov Telegramu snažili dostať ruské bezpečnostné zložky. V rokoch 2022 a 2023 bol u používateľov Androidu Telegram globálne treťou najpoužívanejšou komunikačnou platformou, predbehli ho aplikácie WhatsApp a Messenger od spoločnosti Meta.

Špecifikom aplikácie sú pritom dva typy šifrovania:

1. Klient-server/server-klient (cloud) šifrovanie je využívané v súkromných a skupinových chatoch. Synchronizuje dáta používateľa, čím zaisťuje prístup z rôznych zariadení bez využitia záloh. Tým pádom umožňuje Telegramu prístup len k niektorým dátam o používatelovi – spadajú sem IP adresa, čas alebo osoby, s ktorými používateľ komunikuje.
2. Server-klient (koncové/end-to-end) šifrovanie je využívané v tzv. tajných chatoch. Šifrované môžu byť texty, ale aj rôzne pripojené médiá ako sú fotky, videá a zvukové nahrávky či dokumenty. Obsah komunikácie je tak dostupný iba pre prijímateľa, odosielateľa a prevádzkovateľa služby.

Ďalší level zvýšenej bezpečnosti zaisťuje tzv. samodeštrukčný časovač (self-destructing timer) dostupný pre tajné chaty a médiá v súkromných chatoch. Po jeho nastavení odoslaná správa zmizne na strane odosielateľa aj prijímateľa. Samotná spoločnosť *Telegram* uvádza, že jej cieľom „je vytvoriť *skutočne bezplatný komunikačný nástroj s revolučnou politikou ochrany osobných údajov*“.

Telegram umožňuje vytváranie skupín, ktoré sú pri zakladaní súkromné a ich nastavenie môžu zmeniť na verejné iba administrátori. Bežné skupiny môžu byť tvorené maximálne 200 členmi, existujú však aj tzv. superskupiny, ktoré môže navštevovať až 200-tisíc používateľov. Všetky skupiny sa pritom delia na verejné, v ktorých majú aj nečlenovia k dispozícii zoznam členov a médiá, a neverejné, kde táto možnosť neplatí. Verejná skupina môže byť kedykoľvek transformovaná naspäť na súkromnú. V rámci superskupín môžu niektorí členovia, prípadne aj dedikovaní boti, získať status administrátorov komunity.

Zaujímavosťou sú telegramové kanály, v rámci ktorých publikuje obsah vždy iba jedna osoba – vlastníka kanála. Kanály sú nástrojom pre šírenie správ k naozaj širokému publiku, keďže počet odberateľov pre jeden kanál je neobmedzený. Noví odberatelia pritom majú prístup k celej histórii kanála. Jeho vlastníka môže pre zlepšenie spravovania kanála menovať niekoľkých správcov. Podobne ako u skupín, aj kanály môžu byť nastavené na verejné alebo súkromné. Verejné kanály sú dostupné pre kohokoľvek, kto si ich vyhledá. Súkromné sú naopak dostupné len po pridaní vlastníkom alebo získaní pozvánky.

MOŽNOSTI REGULÁCIE A ODSTRAŇOVANIA ŠKODLIVÉHO OBSAHU

Platforma považuje za kľúčovú požiadavku na súkromie a bezpečnosť používateľov pri komunikácii. Tá môže významne pomáhať novinárom, whistleblowerom, ale aj výskumníkom či predstaviteľom politickej opozície pôsobiacim v nedemokratických alebo hybridných režimoch. Na druhej strane však platforma poskytuje rovnakú mieru ochrany príslušníkom extrémistických skupín, dezinformátorom a podvodníkom. Spoločnosť Telegram jasné informácie k regulácii ilegálneho a toxického obsahu neposkytuje. Na nedostatok moderácie obsahu pritom médiá a analytici poukazujú už dlhšiu dobu. Web Telegramu uvádza, že do skupín a chatov nezasahuje. V prípade verejných kanálov je však používateľom dovolené obsah nahlásiť alebo naň upozorniť prostredníctvom e-mailu.

Napriek bezpečnostným zárukám môžu existovať aj spôsoby deanonymizácie používateľov. Tie však vyplývajú jedine z „chýb“ anonymných používateľov, teda činností a úkonov, pri ktorých mohli nevedome sami sprístupniť informácie vedúce k zisteniu ich totožnosti. Telegram má byť platformou pre „*pokojnú vyjadrenie alternatívnych názorov*“, neberúc do úvahy prípadné lokálne zákony. Podľa dostupných informácií, do sporného obsahu Telegram zasahuje iba v prípadoch podozrenia z terorizmu, porušovania práv duševného vlastníctva (copyright), podvodov (spam a scam) a prípadoch pornografických botov.

V marci 2023 Telegram poskytol vyjadrenie ICJK týkajúce sa dezinformácií a extrémizmu. Je z neho jasné, že platforma sa považuje za jedinečný zdroj nezávislých informácií, konečnú zodpovednosť pri personalizácii obsahu však preberá používateľ, keďže Telegram nevyužíva algoritmickej feed. Telegram argumentuje, že rešpektuje sankcie EÚ (blokuje prístup ku kanálom RT a Sputnik, zároveň je priestorom pre Kremľom zakázané médiá ako BBC Russian či Meduza) a dištancuje sa od akýchkoľvek výziev na násilie. Moderátori však preverujú iba verejne prístupné časti aplikácie a výzvy od používateľov.

Vo väčšine prípadov Telegram nespolupracuje s vládnymi autoritami. V minulosti tak urobil iba pod hrozbou vysokej pokuty a úplného zákazu vo vytýčenej lokalite. Taktiež naň platí miernejšia regulácia (napríklad v prípade európskeho aktu o digitálnych službách), keďže Telegram v súčasnosti nie je považovaný za veľmi veľkú online platformu (VLOP).

POUŽÍVANIE NA SLOVENSKU

Celosvetovo Telegram využíva viac ako 800 miliónov osôb mesačne, pričom najviac používateľov sa nachádza v Rusku. Podľa dát štatistickej spoločnosti *DemandSage* z novembra 2023 tvoria 27 % všetkých používateľov platformy Európania. V rámci EÚ mal Telegram v auguste 2023 39,5 milióna používateľov (za predchádzajúcich šesť mesiacov). Mimo postsovietskeho priestoru spoločnosť Telegram neposkytuje presné štatistiky o počte a veľkosti jednotlivých účtov, kanálov a skupín. „*Podľa odhadu Centra boja proti hybridným hrozbám Ministerstva vnútra SR, v prípade slovenských používateľov hovoríme o čísle medzi 100- až 200-tisíc,*“ uvádza ICJK.

Prieskum agentúry *Neuropea* realizovaný v októbri 2023 ukázal používanie Telegramu u 6,3 % Slovákov. Podľa prieskumu agentúry *Ipsos* z apríla 2023 Telegram spolu s TikTocom predbehli sieť X (predtým Twitter) v používateľskej obľúbenosti. Na Slovensku má podľa prieskumu profil na Telegram

vytvorených 16,16 % obyvateľov, pričom viac času na platforme trávajú muži než ženy. Prieskum bol vykonaný na vzorke 1002 respondentov.

Podľa Daniela Mila, bývalého riaditeľa Centra boja proti hybridným hrozbám Ministerstva vnútra SR (CBHH), môžeme vznik prvých dezinformačných kanálov na Slovensku datovať už do rokov 2017 a 2019. Rozmach ale nastal v období pandémie, predovšetkým v rokoch 2021 a 2022, keď na slovenskom Telegramu malo vzniknúť najviac kanálov a skupín. Na základe analýz vykonaných ICJK a CBHH je možné povedať, že v prostredí Telegramu na Slovensku prevládajú kanály s dezinformačným obsahom. Odrazovým mostíkom pre ich spopularizovanie sa stala invázia Ruska na územie Ukrajiny vo februári 2022.

Podľa štatistiky zverejnenej portálom *MôjAndroid.sk*, bol na Slovensku v marci 2022 najstiahovanejšou aplikáciou práve Telegram. Dáta *DemandSage* ukazujú medziročný nárast sťahovania aplikácie aj v globálnom meradle. V rámci zberu dát pre výskumný projekt *Tok klamstiev*, v období od decembra 2022 do marca 2023, identifikovalo ICJK 366 verejných kanálov a skupín v slovenskom jazyku. Tento zoznam ale nemusí byť úplný.

OBSAHOVÉ TRENDY

Podľa Daniela Mila slovenskému Telegramu bez pochyb dominuje toxický obsah. „*Na základe analýz prepojení medzi týmito kanálmi nám vyšlo, že tie slovenské kanály a skupiny sú často poprepájané práve zdieľaným obsahom, a to bez ohľadu na to, či je stránka dezinformačná, konšpiračná, extrémistická alebo sa venuje politike,*“ konštatuje Milo. Napriek pozitívam šifrovania a ochrany súkromia, platforma poskytuje bezpečný priestor pre rozvoj nelegálnych a dezinformačných aktivít, extrémistických skupín a aktérov, ktorí boli donútení opustiť mainstreamové sociálne siete.

Doxing – presahy Telegramu do reálneho sveta

Pojem doxing (alebo doxxing) je možné vysvetliť ako nebezpečné elektronické obťažovanie. Novú formu kybernetickej šikany často využívajú politicky motivovaní aktéri, ktorí zverejňujú osobné údaje svojich cieľov na telegramových kanáloch a vyzývajú svoje publikum, aby tieto informácie širili ďalej. Práve vďaka štruktúre Telegramu sa doxingové kanály dokážu navzájom prepájať a udržiavať tak svoje aktivity „nažive“ aj bez algoritmov.

Táto činnosť následne zasahuje do osobných životov vybraných osôb, z ktorých sa môžu stať obeť fyzického obťažovania a ďalších foriem násillia. Na Slovensku je doxing už považovaný za trestný čin. Jeho značný nárast bol viditeľný predovšetkým počas pandémie Covid-19 a so začiatkom invázie Ruska na Ukrajinu. Pre ilustráciu tohto trendu je možné odkázať na zverejňovanie osobných údajov lekárov a protagonistov očkovacej kampane počas krízy Covid-19, za ktorým stál krajne pravicový konšpirátor Daniel Bombic, známy ako Danny Kollar.

Migrácia obsahu

Ďalším z kontinuálnych trendov je presun dezinformačného obsahu na Telegram a späť na iné komunikačné kanály. Aktéri, ktorým boli účty zablokované kvôli porušovaniu pravidiel jednotlivých platforiem, prípadne bol ich obsah viacnásobne nahlasovaný či označovaný za nepravdivý samotnými

online platformami, sa častokrát presúvajú práve na Telegram. Do svojich novovzniknutých kanálov sa snažia presmerovať aj vlastnú diváčku základňu.

Takouto transformáciou prešla aj online komunikácia politika Ľuboša Blahu. Až dokým sa mu spoločnosť Meta rozhodla zablokovať stránku na Facebooku (ako dôsledok šírenia dezinformácií, nenávisť, obťažovania, podnecovania násilia ai.), počet jeho sledovateľov dosahoval 175-tisíc. Napriek tomu, že na Telegramu ho sleduje podstatne menej ľudí, takmer 40-tisíc, patrí medzi najpopulárnejších politických aktérov na platforme.

Avšak, Telegram je aj zdrojom informácií, z ktorého sa obsah naspäť dostáva na sociálne siete, kde je už posilnený algoritmi. Aj tvorba Ľuboša Blahu sa šíri takýmto spôsobom. O jeho telegramovom pôsobení informujú nielen dezinformačné, ale aj mainstreamové médiá, ktoré niekedy jeho príspevky zdieľajú. Na prípady presunu dezinformácií z Telegramu na Facebook v minulosti upozornil fakt-checkingový tím *AFP Fakty*. Takto sa rozširoval napríklad hoax o vystúpení Maďarska z EÚ.

Presahy medzi českým a slovenským priestorom

V roku 2021 prišla iniciatíva *Investigace.cz* s analýzou naratívov a aktérov na českom a slovenskom Telegramu. Tá naznačuje, že medzi oboma štátmi dochádza ku kooperácii jednotlivých aktérov. „V rámci Telegramu tak vzniká špecifická platforma, v rámci ktorej sa rôzne prúdy českého pravicového extrémizmu organicky spájajú do jednej decentralizovanej siete so spoločnými témami a aktívne komunikujú s extrémistami zo susedného Slovenska,“ uvádza autor analýzy Josef Šlerka.

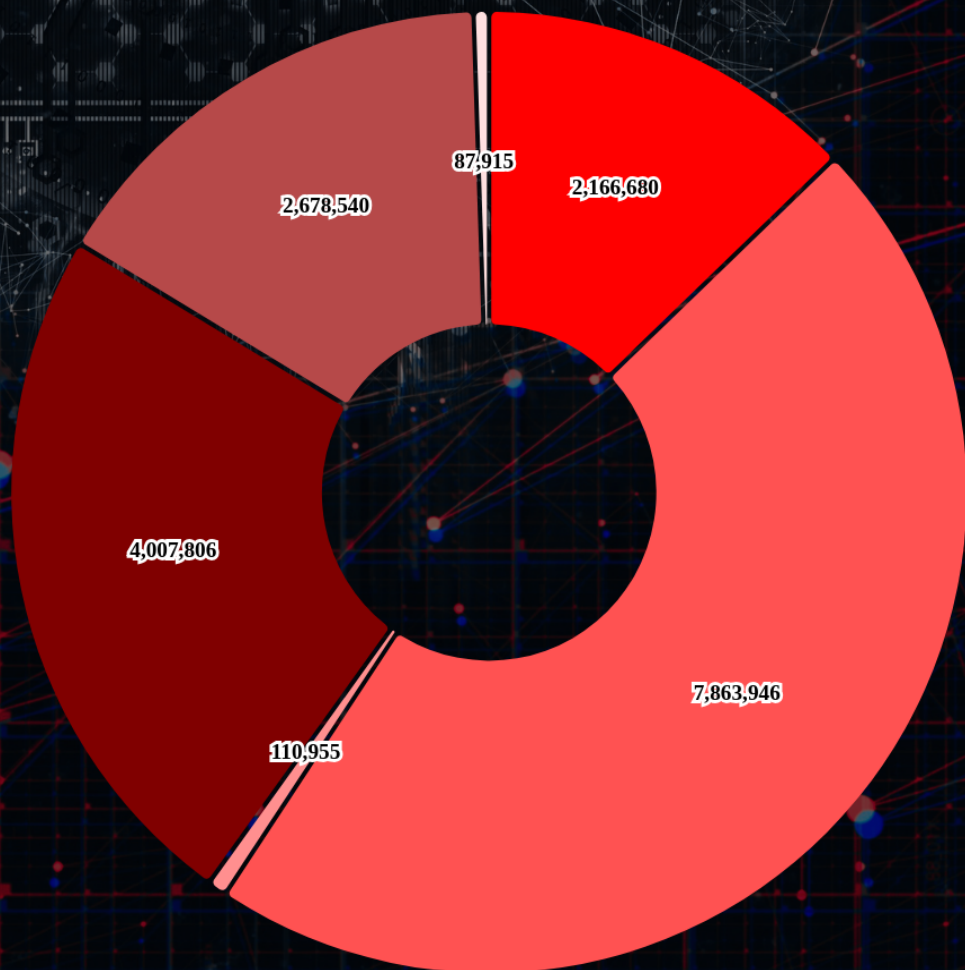
Ako konkrétny príklad autori uviedli prenikanie obsahu slovenského konšpirátora a antisemitu Mariána Magáta do českého informačného priestoru, ako aj celkovú koordináciu nacionalistických aktérov na Telegramu v oboch štátoch. Podobný trend bol zaznamenaný v prípade kanálov zameraných na šírenie antivakcinačných naratívov. Podľa portálu *Hlídacípes.org* došlo medzi rokmi 2021 a 2022 k expanzii účtov českých aj slovenských alternatívnych médií a konšpiračných influencerov. Zatiaľ čo v iných štátoch sú na Telegramu často aktívne aj tradičné médiá, na Slovensku a v Českej republike ide predovšetkým o priestor pre alternatívnu informačnú scénu.

Radikalizácia a šírenie teroristických materiálov

ICJK uvádza, že takzvaný „*Terrorgram* tvoria radikálne pravicové kanály na platforme Telegram, kde anonymní používatelia z celého sveta šíria neonacistickú propagandu“. Táto sieť je typická fenoménom tzv. osamelých vlkov – teroristov, ktorí nefungujú ako organizovaná skupina a väčšinou sa medzi sebou nepoznajú. Fungujú ako rozptýlení anonymní jedinci, ktorí sú vo svojej frustrácii podporovaní v komunitách na rôznych online fórach. Svoje predstavy často pretavujú do publikácií, akou je napríklad ultrapravicový teroristický manuál *The Hard Reset*.

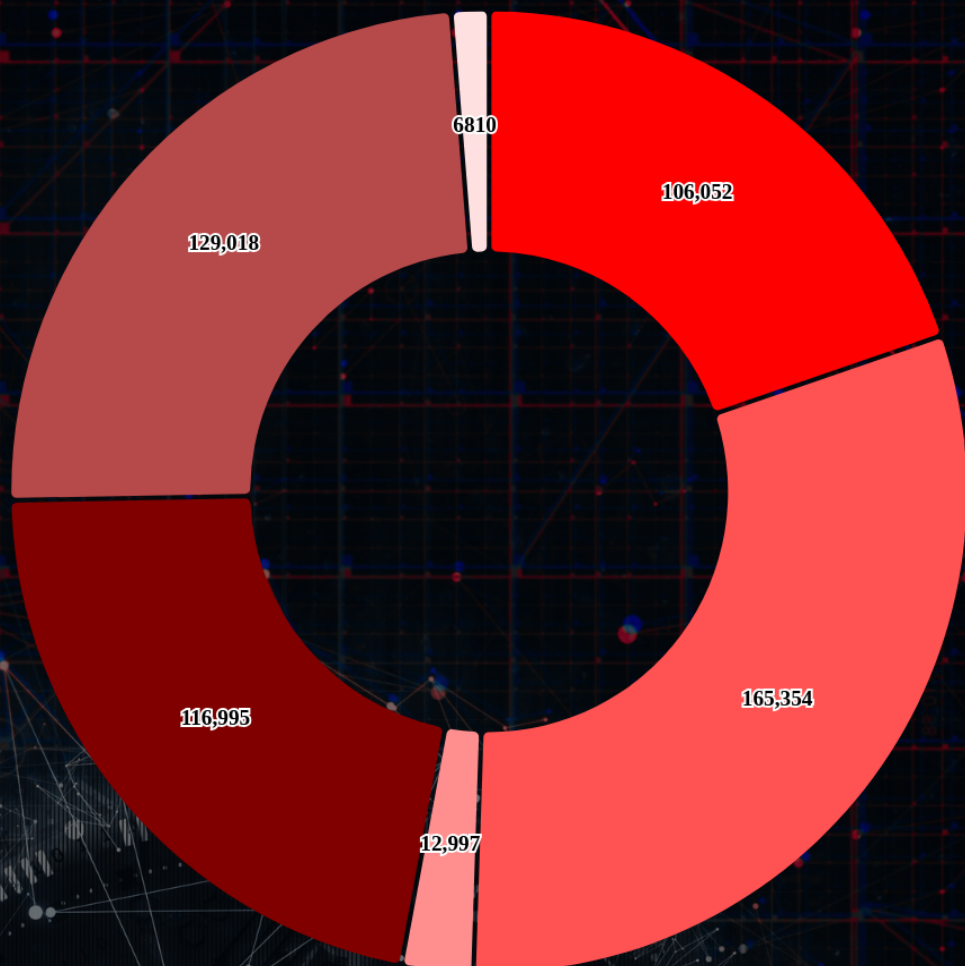
V tomto prostredí sa zradikalizoval aj vrah, ktorý v októbri 2022 zabíjal pri bratislavskej Teplárni. Ku kolektívu a spomenutému manuálu sa sám prihlásil vo svojom manifeste. Členovia kanálu *Terrorgramu* ho krátko po incidente vyhlásili za svojho prvého „svätca“ a začali šíriť propagandu s jeho podobizňou. „*Samoradikalizácia na internete znížila vekovú hranicu radikalizácie a postihla mladých tínedžerov. Násilné plány osamelých páchatel'ov, ktorí sa radikalizujú online, je veľmi ťažké monitorovať a zabrániť im, a preto je pravdepodobnejšie, že im podarí ich uskutočniť,*“ hovorí expert na extrémizmus Bulcsú Hunyadi z think tanku *Political Capital*.

POČET INTERAKCIÍ

● POLITICI ● ALTERNATÍVNE MÉDIÁ ● POLITICKÉ STRANY ● KANÁLY/SKUPINY ● PROFILY ● VEL'VYSLANECTVO

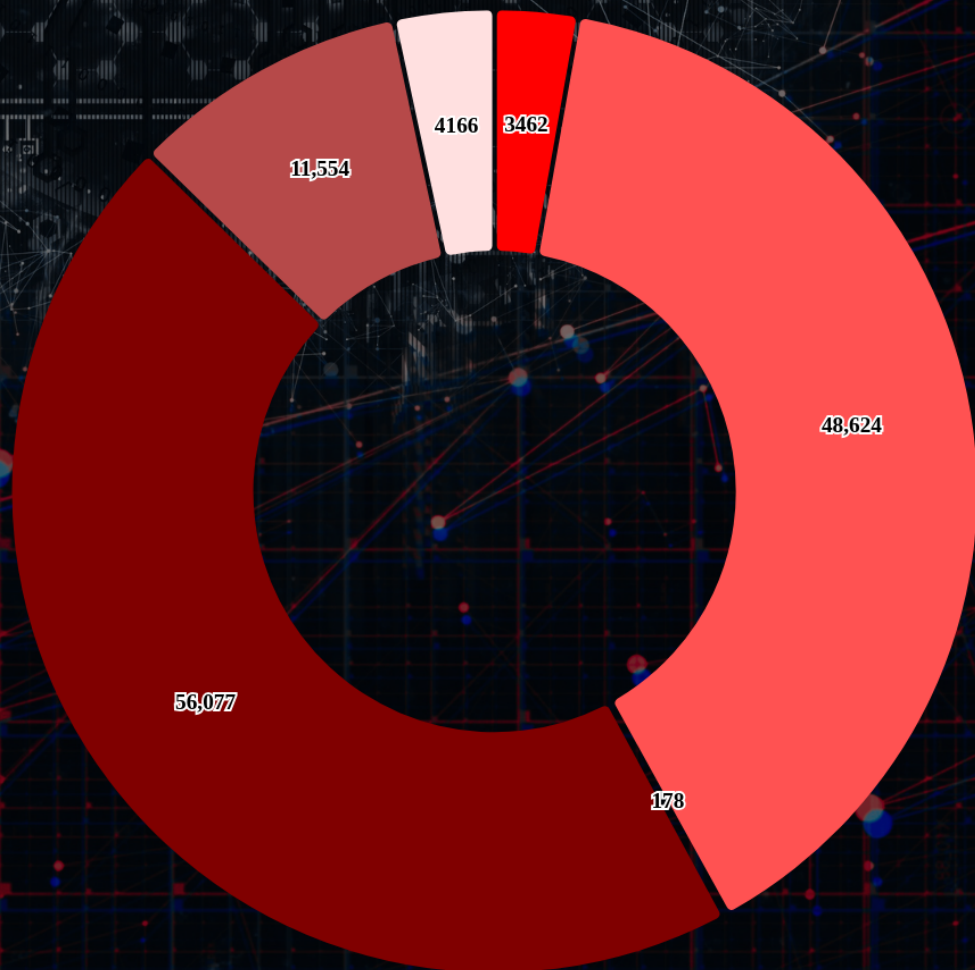
POČET SLEDOVATEĽOV

● POLITICI ● ALTERNATÍVNE MÉDIÁ ● POLITICKÉ STRANY ● KANÁLY/SKUPINY ● PROFILY ● VEL'VYSLANECTVO

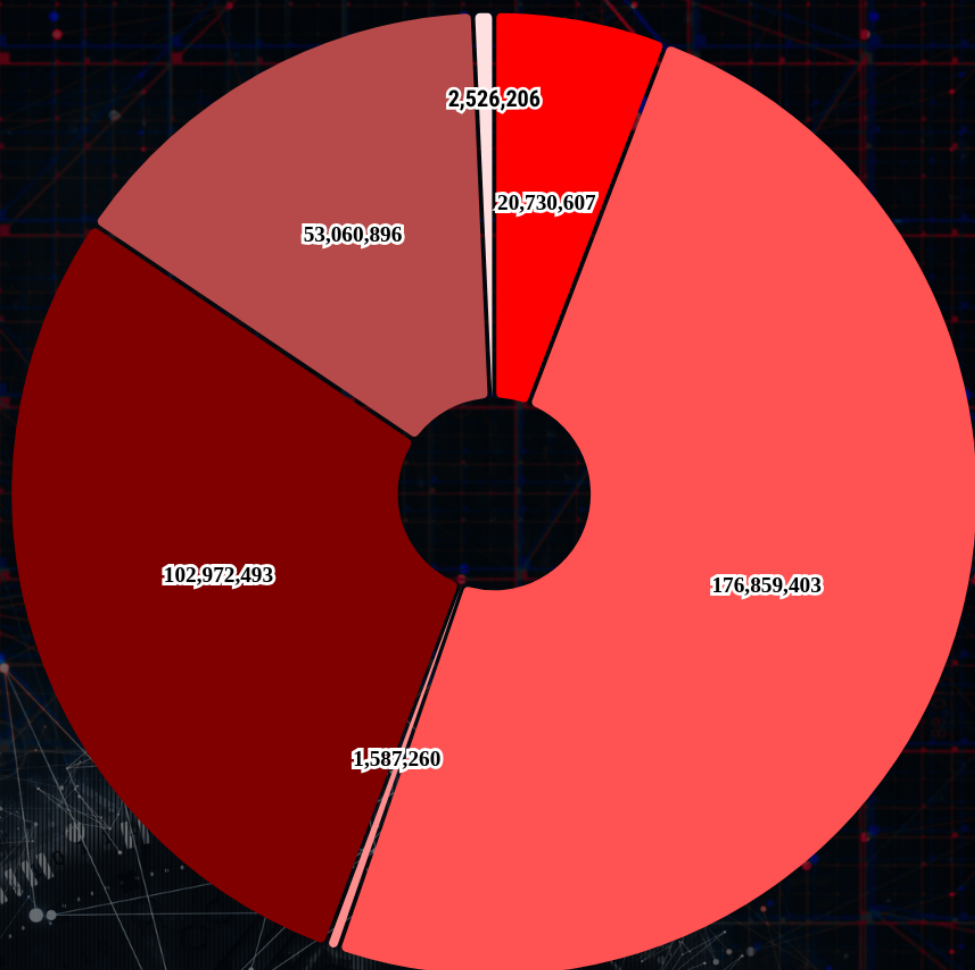
Aktéri boli monitorovaní od 1. januára 2023 do 1. decembra 2023

MNOŽSTVO OBSAHU

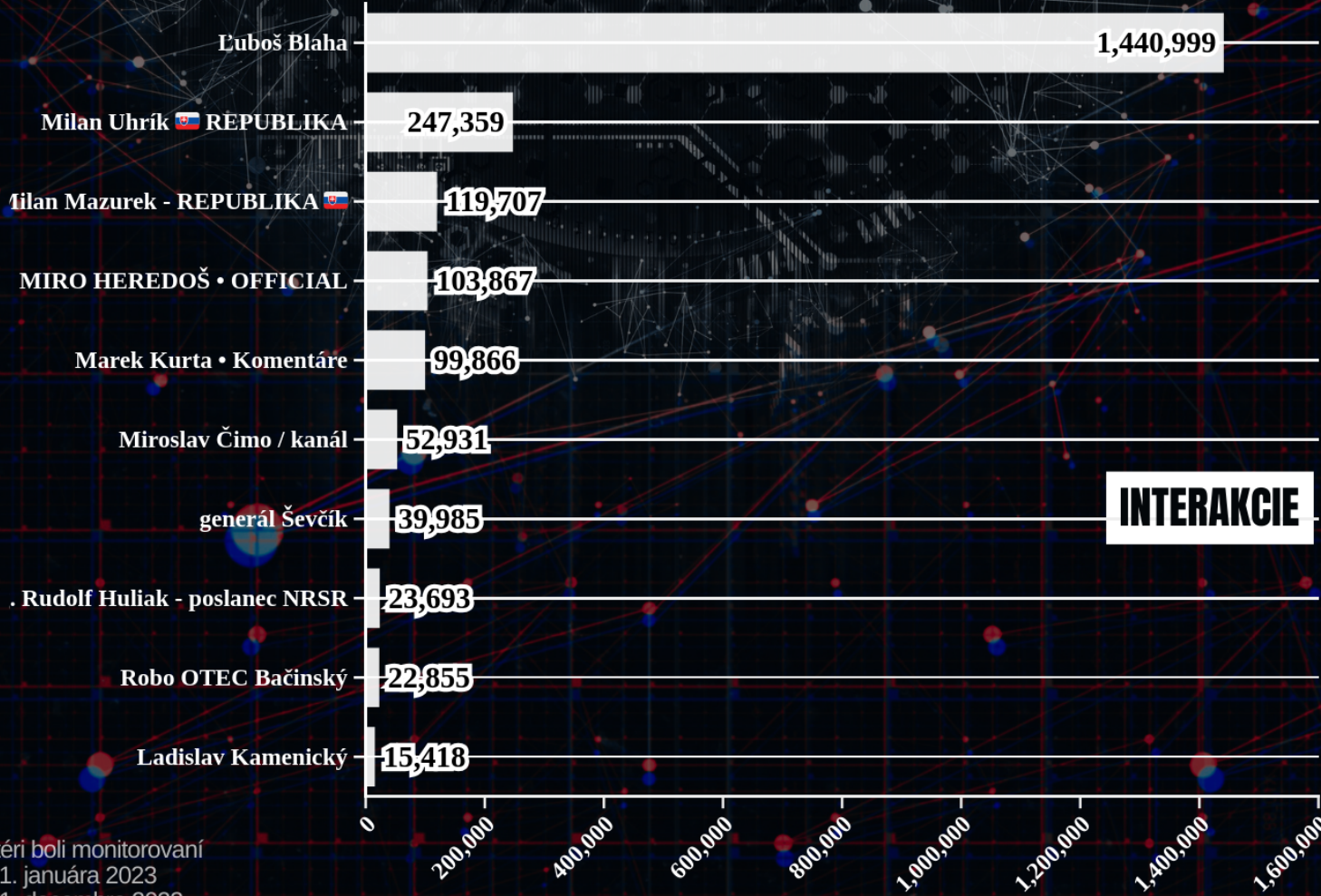

● POLITICI ● ALTERNATÍVNE MÉDIÁ ● POLITICKÉ STRANY ● KANÁLY/SKUPINY ● PROFILY ● VEL'VYSLANECTVO

POČET VIDENÍ

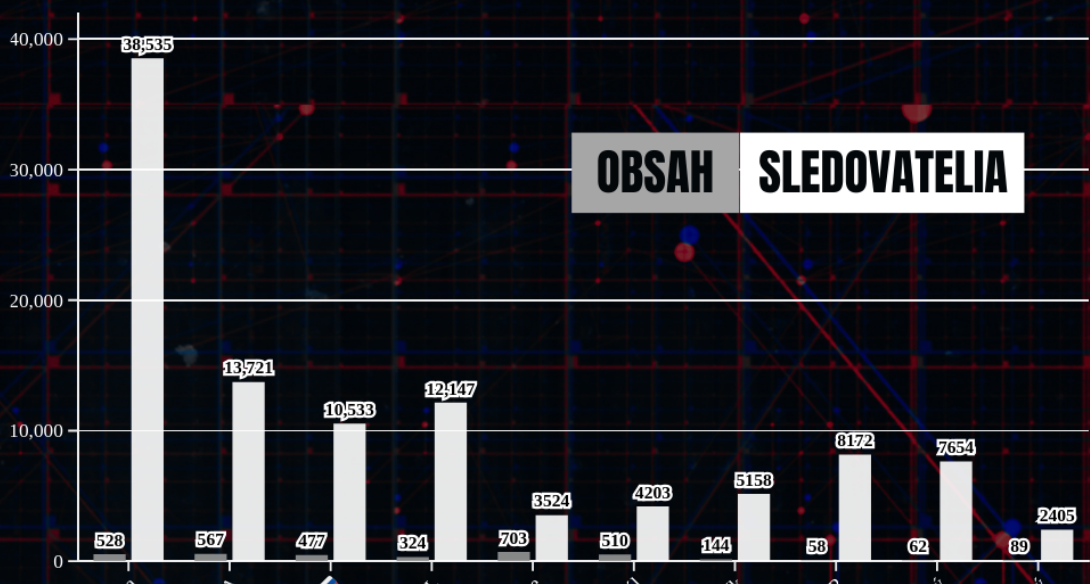
● POLITICI ● ALTERNATÍVNE MÉDIÁ ● POLITICKÉ STRANY ● KANÁLY/SKUPINY ● PROFILY ● VEL'VYSLANECTVO

INTERAKCIE

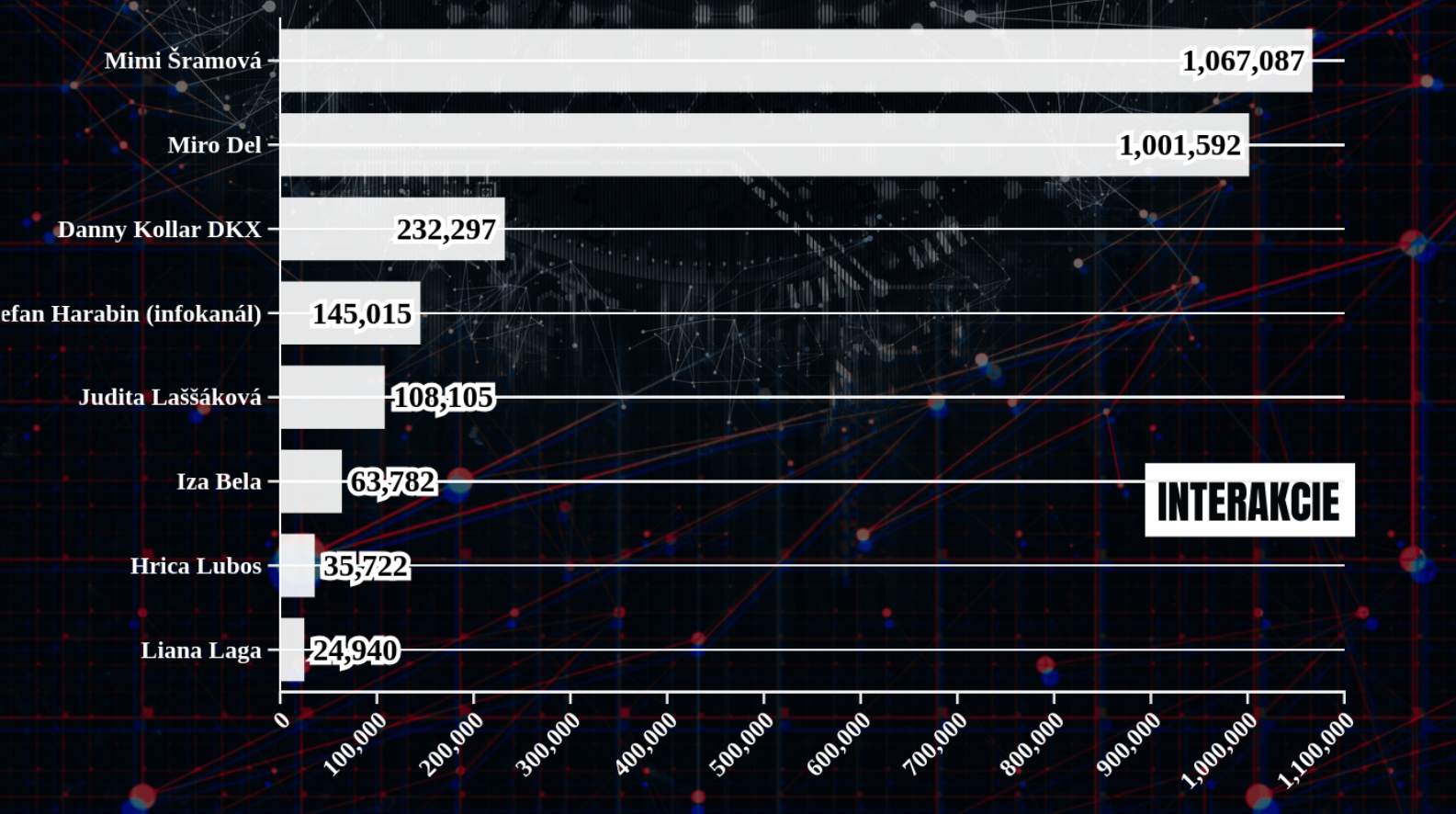
Aktéri boli monitorovaní od 1. januára 2023 do 1. decembra 2023

POLITICI

OBSAH SLEDOVATELIA

POZRETIA

Aktéri boli monitorovaní od 1. januára 2023 do 1. decembra 2023

PROFILY

Liana Laga
804,513

Hrica Lubos
412,345

Iza Bela
1,304,588

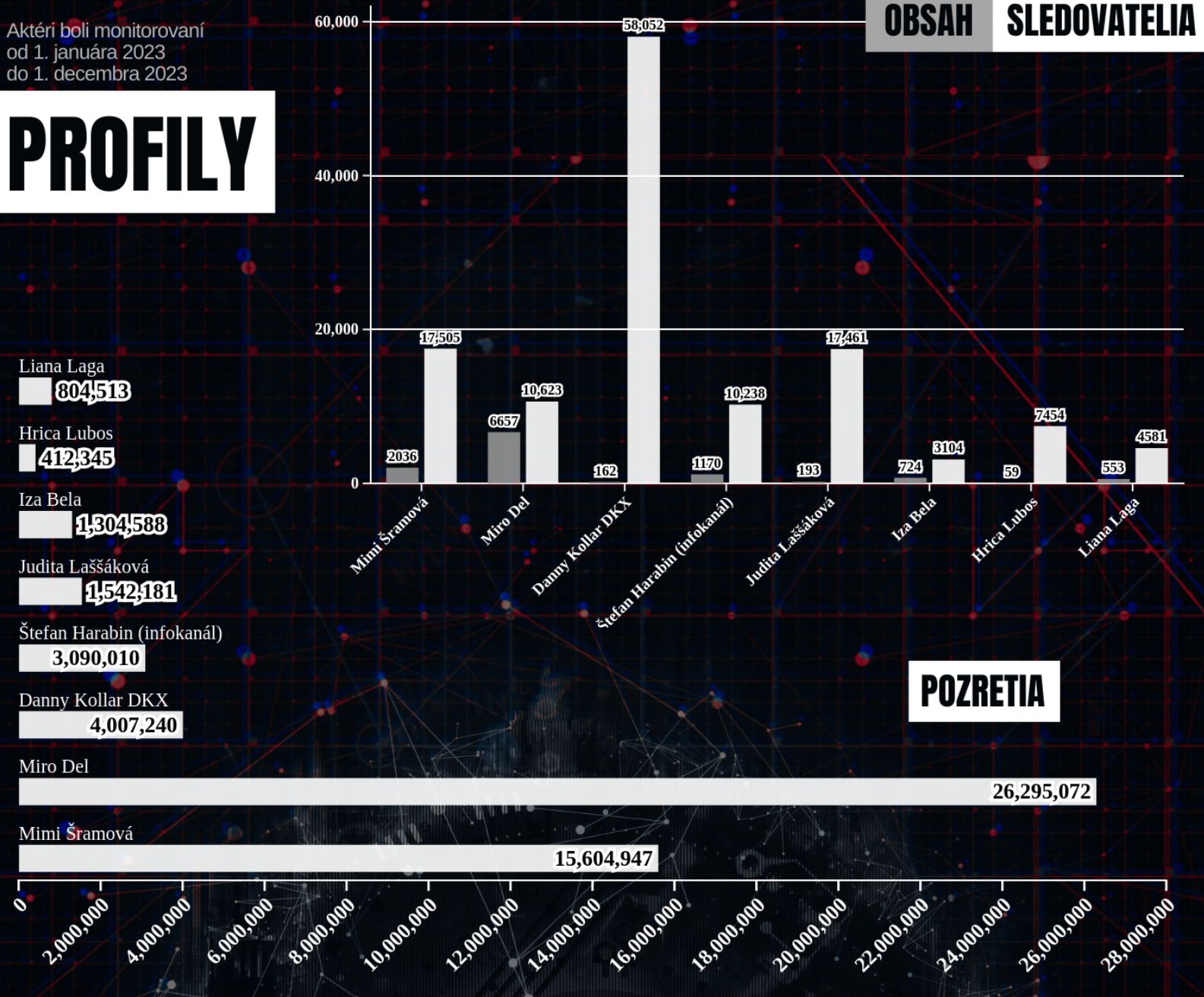
Judita Laššáková
1,542,161

Štefan Harabin (infokanáľ)
3,090,010

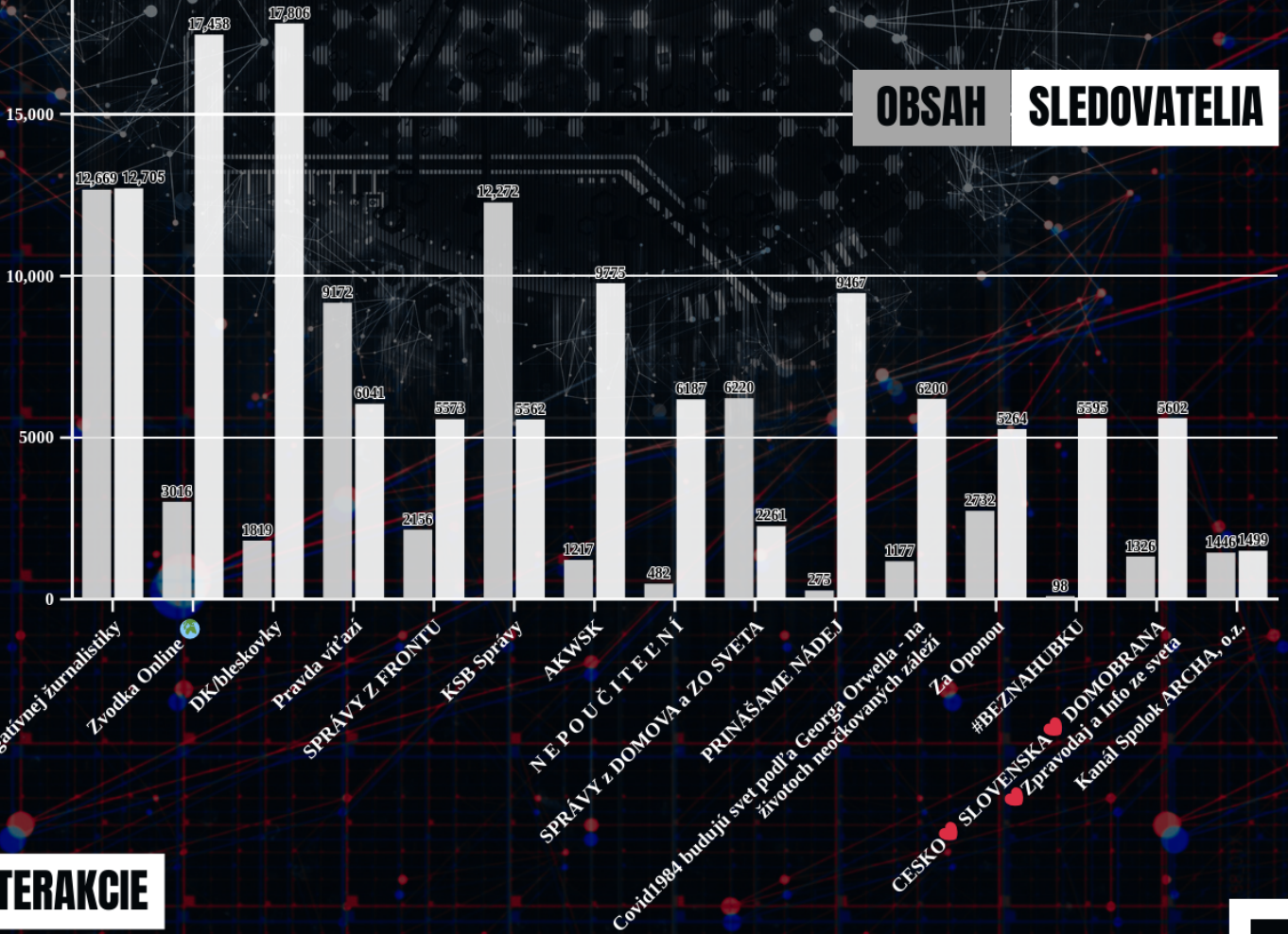
Danny Kollar DKX
4,007,240

Miro Del
26,295,072

Mimi Šramová
15,604,947

OBSAH SLEDOVATELIA

INTERAKCIE

Blog investigatívnej žurnalistiky

1,153,139

Zvodka Online

745,431

DK/bleskovky

639,013

Pravda víťazí

586,619

SPRÁVY Z FRONTU

264,326

KSB Správy

179,006

AKWSK

146,910

NEPOUČITELNÍ

76,703

SPRÁVY z DOMOVA a ZO SVETA

52,396

PRINÁŠAME NÁDEJ

43,522

Covid1984 budujú svet podľa Georga Orwella - na životoch neočkovaných záleží

39,759

Za Oponou

28,490

#BEZNAHUBKU

19,975

CESKO SLOVENSKA DOMOBRAHA Zpravodaj a Info ze sveta

17,712

Kanál Spolok ARCHA, o.z.

14,800

Kanál Spolok ARCHA, o.z.

540,128

CESKO SLOVENSKA DOMOBRAHA Zpravodaj a Info ze sveta

1,037,839

#BEZNAHUBKU

348,462

Za Oponou

4,337,504

Covid1984 budujú svet podľa Georga Orwella - na životoch neočkovaných záleží

1,651,789

PRINÁŠAME NÁDEJ

772,731

SPRÁVY z DOMOVA a ZO SVETA

2,059,936

NEPOUČITELNÍ

1,244,830

AKWSK

5,233,818

KSB Správy

9,785,853

SPRÁVY Z FRONTU

7,970,752

Pravda víťazí

8,223,614

DK/bleskovky

11,497,088

Zvodka Online

16,870,796

Blog investigatívnej žurnalistiky

31,197,803

KANÁLY

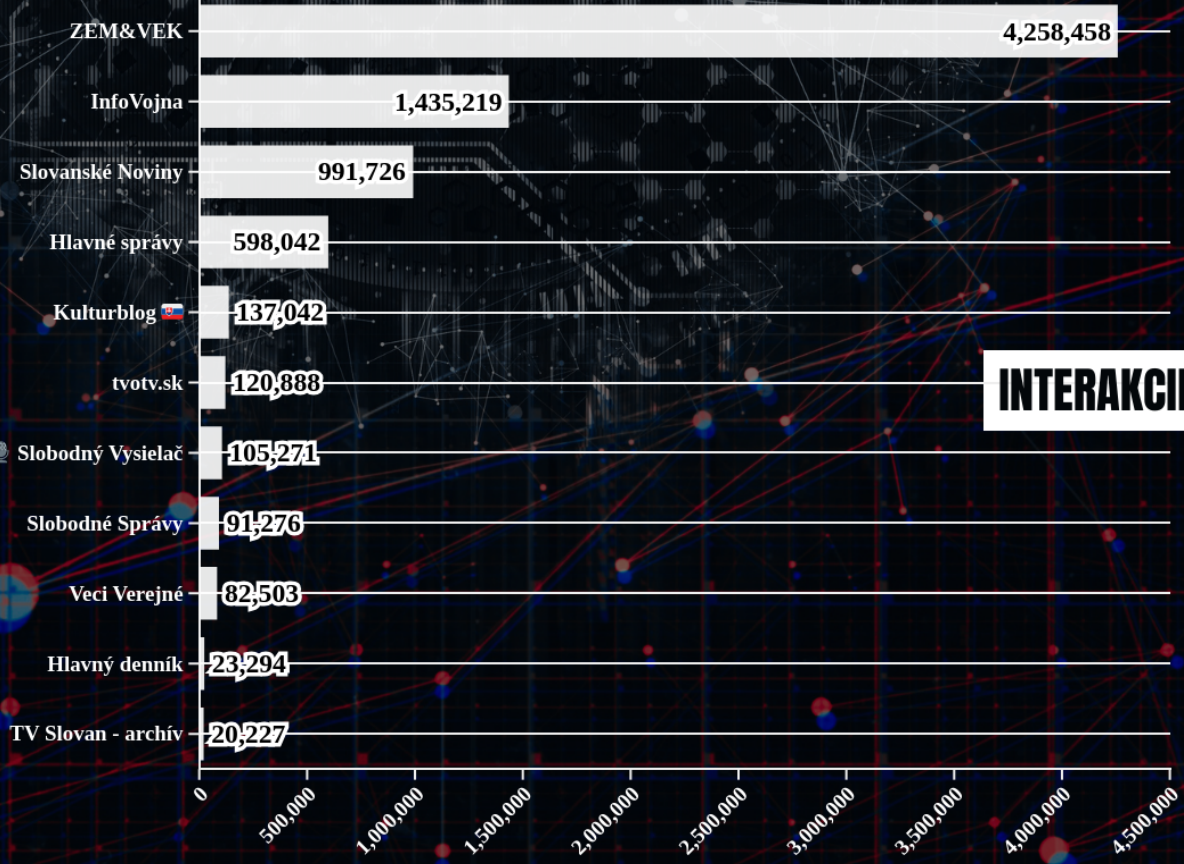
Aktéri boli monitorovaní od 1. januára 2023 do 1. decembra 2023

POZRETIA

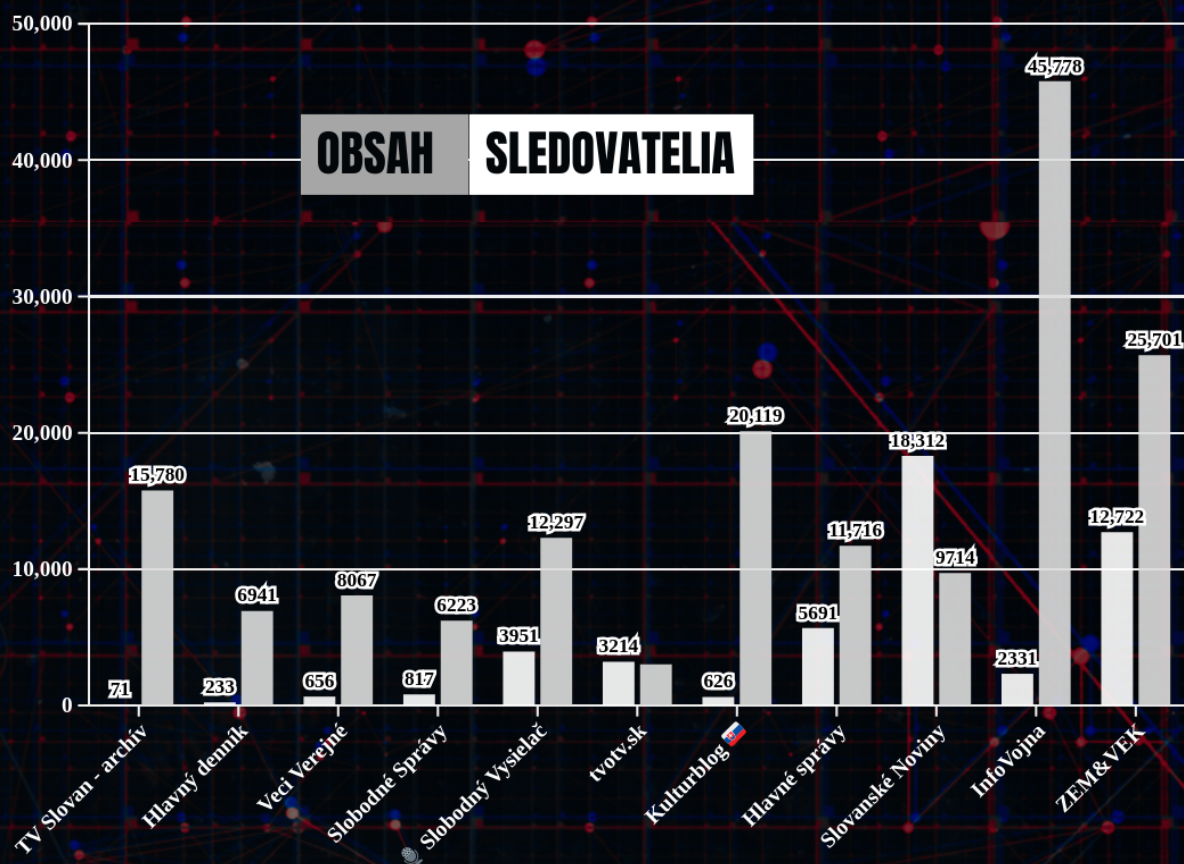

ALTERNATÍVNE MÉDIA

Aktívni boli monitorovaní od 1. januára 2023 do 1. decembra 2023

INTERAKCIE

OBSAH SLEDOVATELIA

- TV Slovan - archív | 422,336
- Hlavný denník | 548,866
- Veci Verejné | 1,729,449
- Slobodné Správy | 1,300,399
- Slobodný Vysielač | 7,175,145
- tvotv.sk | 3,305,076
- Kulturblog | 3,854,029
- Hlavné správy | 20,124,762
- Slovanské Noviny | 26,112,034
- InfoVojna | 34,221,161
- ZEM&VEK | 78,066,146

POZRETIA

SMER - slovenská sociálna demokracia

110,955

Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku

73,294

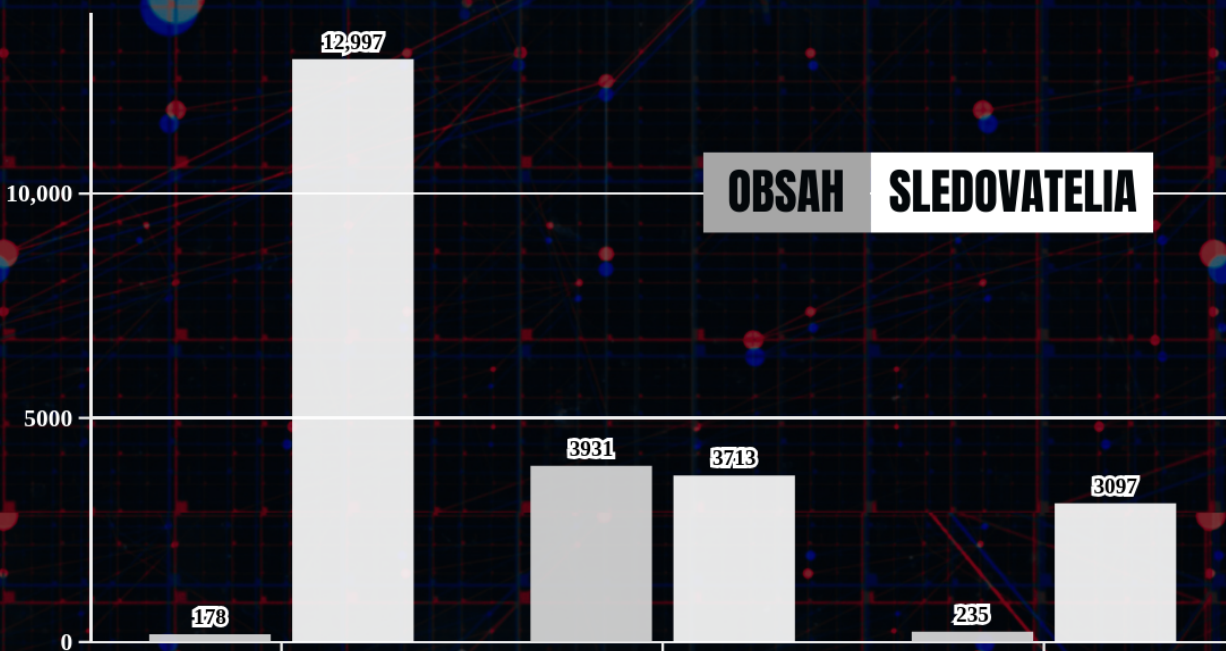
INTERAKCIE

Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku/Посольство России в Словакии

14,621

Aktéri boli monitorovaní od 1. januára 2023 do 1. decembra 2023

OBSAH SLEDOVATELIA

VEĽVYSLANECTVO

POLITICKÉ STRANY

Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku/Посольство России в Словакии

433,468

POZRETIA

Veľvyslanectvo Ruska na Slovensku

2,092,738

SMER - slovenská sociálna demokracia

1,587,260

PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE A FORMY FINANCOVANIA

Táto časť štúdie sa zameriava na prípadové štúdie, teda mapovanie organizačného a finančného pozadia vybraných aktérov pôsobiacich na slovenskom Telegrame. Mapovanie prebiehalo v spolupráci s ICJK a odhaľuje primárne eventuálne formy zastrešenia daných aktérov (prevádzkovanie občianskeho združenia alebo spoločnosti s ručením obmedzeným). Kapitola zároveň upriamuje pozornosť na možnosti získavania finančných prostriedkov skrz nástroje monetizácie, reklamu alebo dobrovoľnú podporu od fanúšikov. V tomto zmysle štúdia nadväzuje na podobný kolaboratívny [výskum](#) z roku 2023, v ktorom analytici Infosecurity.sk v spolupráci s ICJK a PSSI nahliadali na organizačné a finančné pozadie dezinformačných webstránok.

V tomto kontexte sa žiada dodať, že **výskum realizovaný na Telegrame narážal na viacero limitov vyplývajúcich z povahy tejto platformy** – napríklad zo skutočnosti, že platforma umožňuje jednotlivcom pôsobiť ako anonymný kanál, resp. že umiestňovanie reklamy tu nie je možné, a teda ani odhad príjmov z reklamy nie je možné určiť. Z tohto dôvodu sme sa pri skúmaní vybraných aktérov zameriavali na ich celkové pôsobenie v slovenskom informačnom priestore. Sledovali sme teda aj činnosť prevádzkovaných webstránok, kde sa mohla nachádzať reklama, alebo účtov na iných sociálnych sieťach, kde môže dochádzať k monetizácii obsahu (napríklad YouTube). Kapitola tak poskytuje skôr všeobecný prehľad činnosti jednotlivých aktérov, popis toho, na ktorých platformách sa pohybujú a aké nástroje pre získavanie finančných prostriedkov využívajú naprieč týmito platformami. Napriek istej miere heterogenity daných aktérov – rozdiely sa ukazovali v povahe ich pôsobenia, v cieľoch ich činnosti, a teda aj v používaných nástrojoch financovania – bolo možné vytvoriť komplexnejšie profily na základe identifikácie vlastníkov telegramových kanálov a zmapovania ich organizačného a finančného pozadia.

Z pohľadu používaných nástrojov na generovanie zisku prevažovali u sledovaných aktérov možnosti darovania finančných prostriedkov od fanúšikov a sledovateľov, kde sme identifikovali viacero možných foriem. **V najvyššej miere sa objavovala možnosť darovania**, ktoré môže prebiehať prostredníctvom priameho zaslania peňazí na účet (s možnosťou manuálneho prevodu na účet, použitia QR kódu, platobnej brány alebo PayPal), pričom zasielanie môže byť jednorazové alebo pravidelné. Okrem toho niektorí z aktérov ponúkali možnosť platby cez kryptomeny, telegramové tlačidlo „donate“, alebo cez pridružené platformy ako buymeacoffee.com. Ďalšou z možností generovania finančného zisku bola monetizácia videí na YouTube, kde však nie je možné určiť možnú výšku zisku ani zistiť, či a v akých obdobiach bola reklama vo videách umiestňovaná. Nasledovali možnosti získavania 2 % z daní na fungovanie občianskeho združenia a financovanie získavané vďaka predaju tovaru z internetového obchodu, ktoré sme identifikovali zhodne u troch aktérov. Dva zo sledovaných kanálov ponúkali istú formu predplatenia prémiového obsahu a jeden z kanálov mal umiestnenú reklamu na webovej stránke. **Najvyšší počet nástrojov bol uplatnený stránkou Kulturblog a aktérom, ktorý pôsobí na Telegrame pod menom Danny Kollar.** Komplexný prehľad použitých nástrojov je možné nájsť v priloženej tabuľke.

AKTÉR	NÁSTROJE GENEROVANIA ZISKU					
	2 % Z DANÍ	E-SHOP	YOUTUBE	DARY	PRÉMIOVÝ OBSAH	REKLAMA
TV Slovan - archív (televiziaslovan)			ÁNO	ÁNO		
Kulturblog (kulturblog)	ÁNO	ÁNO	ÁNO	ÁNO	ÁNO	
Judita Laššáková (JuditaLassakova)	ÁNO		ÁNO	ÁNO		
Mimi Šramová (mimisramova)	ÁNO		ÁNO	ÁNO		
PRINÁŠAME NÁDEJ (prinasame_nadej)				ÁNO		ÁNO
Miroslav Kamensky (miroslavkamensky)			ÁNO	ÁNO		
Miro Del (Miro_Del)						
MIRO HEREDOŠ • OFFICIAL (miroheredos)			ÁNO	ÁNO		
Danny Kollar DKX (dannykollar), DK/bleskovky (DKbleskovky)		ÁNO	ÁNO	ÁNO	ÁNO	

Tabuľka zobrazuje používanie jednotlivých typov nástrojov na generovanie zisku. Bližšie informácie nájdete v podkapitolách zameraných na skúmanie pozadia jednotlivých aktérov.

Využitie darovania 2 % z daní fyzických a právnických osôb ako spôsobu generovania zisku sa viaže na tých aktérov, ktorých činnosť je zastrešená fungovaním občianskeho združenia. Nie všetci aktéri so založeným O. Z. však musia nevyhnutne tento nástroj využívať. Spomedzi sledovaných aktérov sme možnosť prispieť 2 % z dane na činnosť občianskeho združenia identifikovali u troch, pričom v prípade Kulturblogu ide o nástroj, ktorý bol použitý naposledy v roku 2021.

V nadväznosti na náš predchádzajúci [výskum](#) dezinformačných webstránok je však možné tvrdiť, že forma zastrešenia v rámci modelu občianskeho združenia umožňuje menšiu transparentnosť vlastníctva, financií a výhodnejšie zdanenie. Občianske združenie je právnickou osobou, môže mať teda založenú živnosť a ďalej podnikať. Výhodou pre dezinformačných aktérov je aj spomínaná možnosť financovania vďaka 2 %, ale aj fakt, že účtovné závierky musia byť predkladané len v niektorých prípadoch a štatutári združenia môžu ľahko zostať ukrytí. O. Z. môže byť aj doplnkom k spoločnosti s ručením obmedzeným. Model s. r. o. umožňuje pomerne jednoducho generovať zisk, keďže vďaka nemu môžu dezinformační aktéri profitovať z predaja predplatného, kníh a časopisov či iného tovaru predávaného v elektronickom obchode. Pozitívom pre daných aktérov je aj možnosť profitovať z reklamy alebo registrovať svoju s. r. o. ako vydavateľstvo. Oproti modelu zastrešenia iba občianskym združením je s. r. o. omnoho transparentnejšia, keďže vyžaduje registráciu v Obchodnom registri a poskytuje verejnosti pomerne veľa informácií o organizačnom pozadí.

AKTÉR	MODEL ZASTREŠENIA	
	O. Z.	s. r. o.
TV Slovan - archív (televiziaslovan)		Televízia SLOVAN, s. r. o.
Kulturblog (kulturblog)	Kulturblog, O. Z.	Kulturblog, s. r. o.
Judita Laššáková (JuditaLassakova)	O. Z. DIR - Publikum	
Mimi Šramová (mimisramova)	O. Z. Ružový svet	
PRINÁŠAME NÁDEJ (prinasame_nadej)	O. Z. PRINÁŠAME NÁDEJ	
Miroslav Kamensky (miroslavkamensky)		
Miro Del (Miro_Del)		
MIRO HEREDOŠ • OFFICIAL (miroheredos)	O. Z. VOĽNÁ ZÓNA	MH Food & Consulting, s. r. o.
Danny Kollar DKX (dannykollar), DK/bleskovky (DKbleskovky)	O. Z. DIR - Publikum	

Tabuľka zobrazuje používanie zastrešenia vďaka modelu O. Z. a s. r. o.. Bližšie informácie nájdete v podkapitolách zameraných na skúmanie pozadia jednotlivých aktérov.

Zastrešenie výlučne O. Z. používajú štyria z nami skúmaných aktérov prítomných na Telegramu, pričom v prípade dvoch ide o rovnaký subjekt. Práve O. Z. DIR-Publikum môže slúžiť ako príklad tohto formátu, keďže je oboma aktérmi – Juditou Laššákovou a Danielom Bombicom – využívané na posielanie dobrovoľných darov aj 2 % z daní. Na tieto možnosti pritom upozorňujú telegramové príspevky oboch aktérov, popisy videí na YouTube aj stránka združenia. Zastrešenie aktivít výlučne prostredníctvom s. r. o. sme identifikovali u jedného aktéra. Televízia SLOVAN, s. r. o. je vlastníkom bankového účtu, na ktorý médium pravidelne vyžaduje dobrovoľné dary od fanúšikov. Napokon, model zastrešenia prostredníctvom kombinácie O. Z. a s. r. o. je prítomný u dvoch zo skúmaných aktérov. V prípade portálu Kulturblog ide o skutočne produktívne spojenie, keďže médium kombinuje príjem z 2 % z daní na svoje občianske združenie s dobrovoľnými darmi, predplácaním prémiového obsahu a predajom hmotného tovaru v internetovom obchode.

TV Slovan

Telegramový kanál televiziaslovan patrí alternatívnemu médiu *TV Slovan*. Ide o stránku, ktorá vo svojom obsahu šíri politicky a ideologicky nevyvážené tvrdenia, dezinformácie a konšpiračné naratívy. Z tohto dôvodu má v databáze *Konšpiratori.sk* hodnotenie 7,7 z 10 bodov. Za stránkou stojí subjekt Televízia SLOVAN, s. r. o. so sídlom v Martine. Spoločnosť bola založená v máji 2018 a s výnimkou roku 2020 (8 695 eur) má konštantne vysoké výnosy – v roku 2019 predstavovali sumu 61 438 eur, v roku 2021 73 678 eur a v roku 2022 80 874 eur. Jej majiteľom je lekár a známy odporca očkovania Peter Kotlár. Od 28. novembra 2023 je ako konateľ spoločnosti uvadený Peter Hlač z Ččejevci a samotný Kotlár je spoločníkom. Dôvodom zmeny konateľa bola skutočnosť, že Kotlár sa stal poslancom NR SR. Rovnako, Martina Šimkovičová, ktorá pôvodne pôsobila ako zamestnankyňa s. r. o., bola zvolená do NR SR a prebrala funkciu ministerky kultúry. Kotlár následne uviedol, že ako štatutár so Šimkovičovou v súvislosti s *TV Slovan* rozviazal pracovnoprávny vzťah a následne sa sám vzdal konateľstva. Keďže však Šimkovičová pokračovala v moderovaní relácií *TV Slovan* aj po voľbách, jej činnosť vyvolávala obavy z možného konfliktu záujmov. Prekryv bol evidentný aj u Kotlára, ktorý bol konateľom spoločnosti do 20. novembra 2023, napriek tomu, že poslancom bol od 25. októbra. Z tohto dôvodu pravdepodobne došlo aj k dočasnému znefunkčneniu webstránky a premenovaniu facebookovej stránky TV Slovan na Martina a Peter.

Doména televiziaslovan.sk vznikla v máji 2019, pričom je registrovaná na osobu menom Igor Ianishevskiy. Bratislavské sídlo, na ktoré bola registrácia vykonaná, sa pritom zhoduje so sídlom firmy MojaKrv s. r. o. (BrainDrain s. r. o.), v ktorej je Ianishevskiy štatutárom. Predmetom jej činnosti sú podľa Obchodného registra primárne počítačové služby, administratívne, reklamné a marketingové služby.

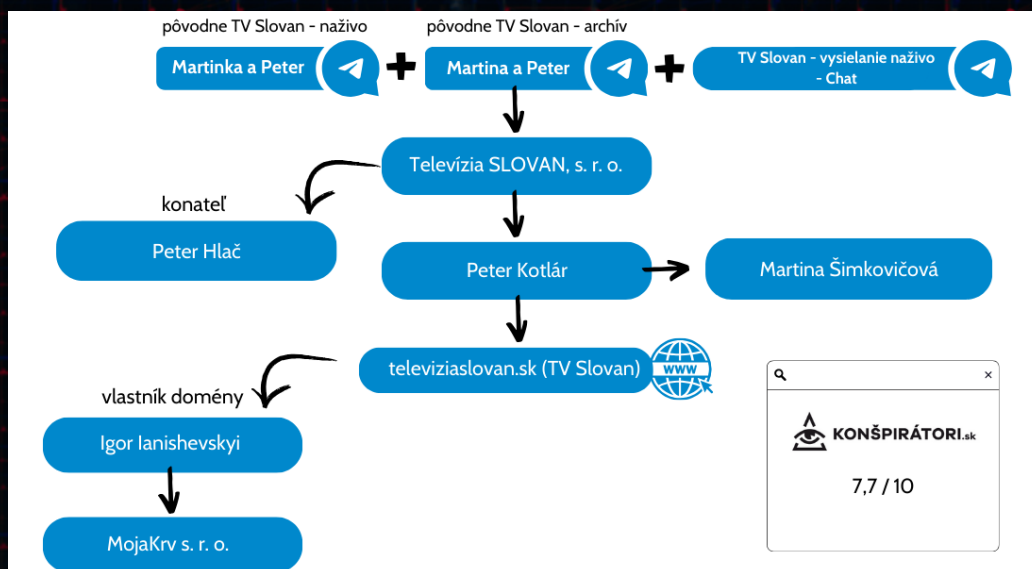
Čo sa týka financovania činnosti *TV Slovan*, doposiaľ médium využívalo viacero zdrojov. Primárne išlo o dobrovoľné dary od sympatizantov, ktorí môžu finančné dary poselať na číslo účtu. Majiteľom účtu je podľa informácie na stránke Televízia SLOVAN, s. r. o.. O finančnú podporu zaslaním platby na číslo účtu žiadalo médium aj na facebookovom a telegramovom účte. Číslo účtu zverejnené na telegramovom kanáli však podľa Finstatu nekorešponduje s účtami nahlásenými Finančnej správe SR.

TV Slovan má v súčasnosti tri funkčné telegramové kanály. Pôvodný kanál TV Slovan - archív bol založený v apríli 2022, aktuálne sa rovnako ako facebooková stránka volá Martina a Peter a má približne 16-tisíc sledovateľov. Okrem toho existuje kanál Martinka a Peter, ktorý sa pôvodne volal TV

Slovan - naživo a má približne 6-tisíc sledovateľov. Napokon je funkčným aj kanál TV Slovan - vysielanie naživo - Chat s približne 1 600 sledovateľmi.

Okrem odkazovania na dobrovoľnú podporu média je v prípade *TV Slovan* možná monetizácia obsahu. Primárnou vysielacou platformou je YouTube, kde má *TV Slovan* naďalej funkčný kanál so 14-tisíc sledovateľmi. Na získavanie financií v prípade *TV Slovan* poukázala aj Rada pre mediálne služby (RPMS) v troch správach. Podľa RPMS je médium držiteľom licencie na celoplošné digitálne vysielanie televíznej programovej služby od 28. 10. 2018, a to s navrhovaným názvom Televízia SLOVAN. Médium síce na stránke doposiaľ nemalo spoplatnený prístup k videozáznamom, od návštevníkov webu však požadovala dobrovoľný finančný dar. RPMS tiež poukazuje na možnosť umiestňovania reklamy v budúcnosti.

V správe RPMS stojí: „Hoci sa na stránke účastníka konania opakovane zdôrazňuje, že predmetom úhrady je „dar - podpora, nie predplatené za vysielanie!!!“, domnievame sa, že, takéto označenie, podľa všetkého vychádzajúce z daňových dôvodov, nezbavuje službu poskytovanú účastníkom konania primárne hospodárskej povahy, zvlášť s ohľadom na skutočnosť, že predmetná výzva na poskytnutie daru sa zobrazuje po kliknutí na každú z jednotlivých sekcií predmetnej stránky (o nás, telegram, kontakt, naživo) a rovnako sa zobrazuje ako súčasť obsahu samotného poskytovaného programu. Z tohto dôvodu sa aj bez ohľadu na predpoklad, že zámerom účastníka môže byť budúce dosahovanie príjmov z reklamy, možno podľa názoru Kancelárie už v súčasnosti domnievať, že služba poskytovaná účastníkom konania je primárne hospodárskej povahy.“

Kulturblog

Projekt *Kulturblog* predstavuje webovú stránku a videoportál, ktorý svoj obsah publikuje paralelne na platforbách YouTube a Odysee. Podľa hodnotiacej správy *Konšpiratori.sk* je obsah média v mnohých ohľadoch manipulatívny, emočne podfarbený a fakticky nedôveryhodný. Komisia preto portálu pridelila hodnotenie 8,8 z 10 bodov. Správa zdôrazňuje najmä snahu demonizovať rôzne menšiny, vyvolávať strach a posilňovať stereotypy v spoločnosti. Protagonisti projektu *Kulturblog* do veľkej miery propagujú ľudácky režim a jeho predstaviteľov, ich rétorika stavia na krajne pravicových ideách a revizionizme.

Portál pri svojej činnosti využíva kombináciu zastrešenia občianskym združením a s. r. o.. Za aktivitami teda stojí Kulturblog, o. z., ktoré bolo založené v roku 2019 a sídli v Kežmarku. Podľa Registra mimovládnych neziskových organizácií sú medzi členmi prípravného výboru Kulturblog, o. z. Dávid Pavlík, Milan Mazurek a Ján Pastuszek, ktorý je od roku 2019 vedený ako predseda. Pastuszek je zároveň štatutárnym orgánom Kulturblog, s. r. o. so sídlom v Kežmarku. Ján Pastuszek pritom samotný projekt *Kulturblog* zakladal, a to spolu s Milanom Mazurekom, ktorému v minulosti robil asistenta. V roku 2020 bol obvinený a neprávoplatne odsúdený za zločin rozširovania extrémistického materiálu páchaného po dlhší čas a verejne.¹ S. r. o. má rastúce výnosy – kým v roku 2020 to bola suma 1 200 eur, v roku 2021 už išlo o 30 428 eur a v roku 2022 až 72 265 eur.

Doména kulturblog.sk funguje od októbra 2018 a je registrovaná na Pavla Kopeckého a jeho firmu Delphia Tatry, s. r. o. so sídlom v Kežmarku. Spoločnosť sa podľa informácií na stránke venuje stavebnej činnosti, energetickej certifikácii budov a účtovným službám. Pavol Kopecký, ktorý firmu vedie, je krajským podpredsedom hnutia Republika v Prešovskom kraji. V jeho profile na stránke hnutia sa uvádza, že pôsobí ako konateľ v rodinnej spoločnosti, avšak zmienka o tom, že daná spoločnosť vlastní doménu *Kulturblogu*, chýba.

Čo sa týka možností financovania, *Kulturblog* používa kombináciu viacerých nástrojov. V roku 2021 bolo Kulturblog, o. z. prijímateľom 2 % z daní. V Obchodnom vestníku však združenie nemá založené žiadne listiny, a teda verejne neudáva, na čo boli získané financie použité. V danom roku pritom portál týmto spôsobom vyzbiera 3 060,10 eur. Okrem toho portál prevádzkuje vlastný internetový obchod, kde predáva produkty s vlastným označením (oblečenie a drobné predmety) a knižné tituly. Oficiálnou právnu entitou stojacou za e-shopom je Kulturblog s. r. o., uvedené číslo účtu však nie je transparentným účtom.

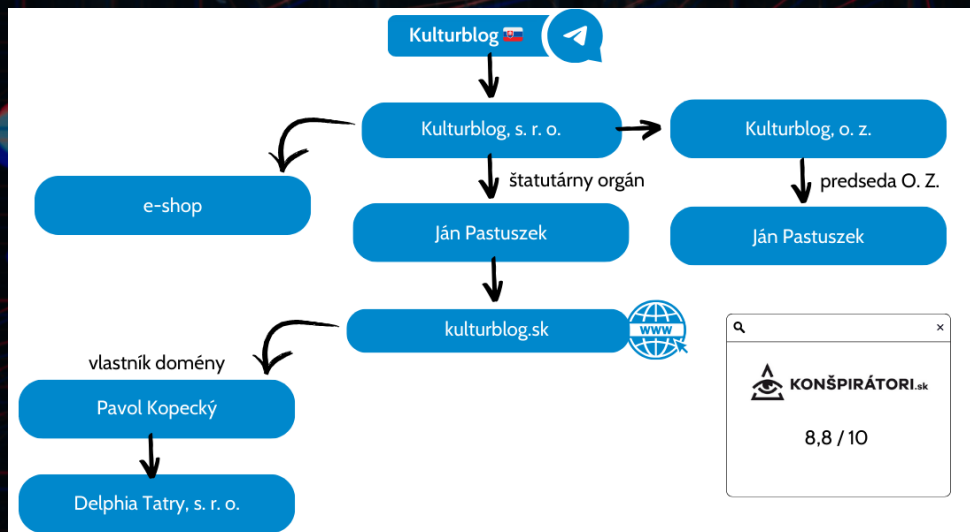
Projekt tiež využíva možnosti monetizácie obsahu na platforme YouTube, kde bol doposiaľ primárnou vysielacou platformou kanál Kulturblog s približne 45 000 sledovateľmi. V júni 2023 však Google daný kanál natrvalo zmazal, a to v rámci zakročenia proti viacerým kanálom napojeným na krajne pravicové hnutie Republika. YouTube následne uviedol, že malo ísť o dôsledok vyšetrovania koordinovaných vplyvových operácií na Slovensku. Portál medzičasom založil nový YouTube kanál s názvom Politicky nekorektne, ktorý sledovalo podstatne menej ľudí (v polovici decembra 2023 išlo o približne 11 800 používateľov). Aj tento kanál bol však na konci decembra 2023 platformou zablokovaný, a to s odôvodnením, že išlo o „*obchádzanie Podmienok používania služby vytvorením nového kanála v nadväznosti na zrušenie predošlého kanála*“. Doplnkovými video platformami, kde *Kulturblog* nahráva svoje videá, sú Rumble (približne 68 sledovateľov) a Odysee (približne 1 300 sledovateľov), ktoré taktiež poskytujú možnosť monetizácie. Podľa organizácie *The Southern Poverty Law Center* pritom platforma Odysee takmer vôbec nemoderuje obsah a poskytuje stály príjem nenávisťným skupinám a extrémistom prostredníctvom svojho systému založeného na kryptomenách.

Okrem toho *Kulturblog* poskytuje možnosť jednorazových dobrovoľných príspevkov, respektíve formát dlhodobej podpory a členstva s exkluzívnym obsahom. Pre zaslanie jednorazového príspevku

¹ Na webe *Kulturblog-u* boli predávané tričká s podobizňou prezidenta vojnového Slovenského štátu Jozefa Tisa vo vavrínovom venci, ako aj tričká s Tisovým podpisom a nápismi „*Dr. J. Tiso, PREZIDENT, 1939-1947 a Verní sebe, svorne napred!*“.

je možné využiť prevod na účet, platbu kreditnou kartou alebo cez prémiový program s tromi úrovňami členstva (od 5 do 20 eur mesačne). Účet, na ktorý je možné prispievať, nie je transparentný.

Na Telegramu *Kulturblog* pôsobí od februára 2021. Kanál aktuálne funguje pod názvom Kulturblog a má približne 20 000 sledovateľov. Popis kanálu a väčšina vlastných príspevkov odkazuje používateľov na oficiálnu webovú stránku, ale aj Odysee a YouTube, teda všetky platformy, kde je možný nákup, dobrovoľná podpora alebo monetizácia obsahu.

Judita Laššáková

Judita Laššáková je právnička, ktorá v minulosti ako členka prípravného výboru spoluzakladala politickú stranu Slovenský PATRIOT europoslancu Miroslava Radačovského. Podľa dát zo stránky Európskeho parlamentu Laššáková pôsobila ako asistentka europoslancu Radačovského, a to medzi 16. júlom 2019 a 1. májom 2021.

Laššáková pôsobí v občianskom združení DIR - Publikum, o. z. so sídlom v Nových Zámkoch. Združenie bolo založené v októbri 2022 a jeho štatutárom je Tomáš Laššák. V rámci prípravného výboru je okrem Laššáka uvedená Dominika Mercedes Gálisová a Juraj Likér, na ktorého adresu je občianske združenie zapísané. Oficiálna stránka združenia menuje medzi členmi tímu združenia Juditu a Tomáša Laššákových, coacha a mentora Jaroslava Sedláka a herca Mareka Ťapáka (Ťapák je uvedený aj ako stály hosť). Medzi podporovateľmi sa objavujú osoby ako Danny Kollar², Dominik Papala (pôsobí v *Rádiu Frontinus*), Mimi Šramová, politik Ivan Ševčík³ či lekár Peter Kotlár⁴.

² Pre viac informácií pozri podkapitolu Danny Kollar DKX a DK/bleskovky.

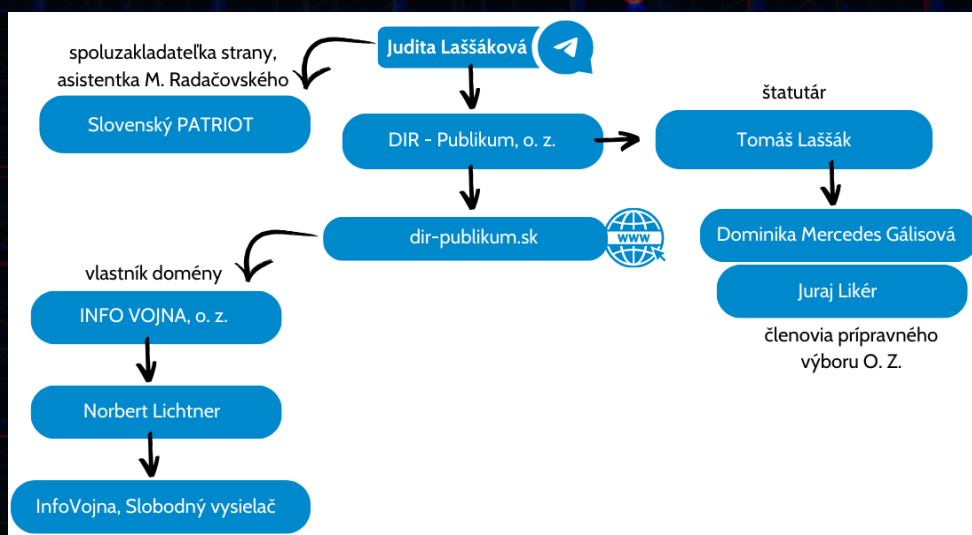
³ V súčasnosti poslanec NR SR za SNS, Miriám Šramová pôsobí ako jeho asistentka. Pre viac informácií pozri podkapitolu Mimi Šramová.

⁴ Poslanec NR SR za SNS a zakladateľ Televízia SLOVAN, s. r. o.. Pre viac informácií pozri podkapitolu TV Slovan.

Doména dir-publikum.sk bola založená v januári 2023 a podľa portálu *DNSlytics* je registrovaná na INFO VOJNA, o. z. so sídlom v Banskej Belej. Ide o združenie, ktoré vzniklo v roku 2012, registrované bolo na Norberta Lichtnera a zastrešuje alternatívne médiá *InfoVojna* a *Slobodný vysielateľ*.⁵

Vo vzťahu k finančnému pozadiu Judity Laššákovvej je možné poukázať na viacero zdrojov financovania. V roku 2024 už môže byť DIR - Publikum, o. z. prijímateľom 2 % z dane fyzických a právnických osôb, keďže je už registrované na Notárskom centrálnom registri určených právnických osôb. O tejto možnosti už združenie informovalo na oficiálnej stránke, kde okrem toho existuje možnosť dobrovoľného finančného príspevku na bežný účet (uvedený v registrácii na 2 % z dane) alebo transparentný účet, na ktorý bolo od 1. januára 2023 vzbieraných 1 101 eur.

Okrem toho Judita Laššáková využíva aj možnosť monetizácie obsahu prostredníctvom svojho kanálu na YouTube, kde má približne 15,5-tisíc odberateľov. Vo videách nie je umiestňovaná reklama, objavuje sa však propagácia spriatelnených aktérov dezinformačnej scény či politických predstaviteľov, napríklad zo strany SMER – SSD. Finančná podpora je možná aj priamo na telegramovom kanáli Judity Laššákovvej, ktorý bol založený v novembri 2022 a aktuálne má približne 17,5-tisíc sledovateľov. Na kanáli je možné finančný príspevok odovzdať cez tlačidlo „donate“ a množstvo publikovaných príspevkov obsahuje informáciu o možnosti prispieť na bežný alebo transparentný účet DIR - Publikum, o. z. a o možnosti darovať 2 % z dane.

Mimi Šramová

Miriám Šramová je verejne známa osoba, ktorá v minulosti pôsobila ako vzťahová poradkyňa a pekárika. V roku 2017 založila spoločnosť Chez Mimi, s. r. o. so sídlom v Bratislave, ktorá slúži na zastrešenie jej pekárskej činnosti a kde aj v súčasnosti pôsobí ako konateľka. Napriek tomu, že svoj telegramový kanál založila až v roku 2023, sleduje ho približne 18,9-tisíc ľudí. V rámci kanálu Šramová publikuje najmä obsah zameraný na politiku a korupčné a investigatívne témy. V daných oblastiach však nedisponuje žiadnou expertízou a jej obsah slúži predovšetkým na šírenie konšpiračných

⁵ Pre viac informácií pozri podkapitolu *InfoVojna* a *Slobodný vysielateľ* v štúdiu Infosecurity.sk „Dezinformácie a propaganda ako biznis: mapovanie finančného a organizačného pozadia dezinformačných webov na Slovensku“. Štúdiá vznikla v spolupráci s PSSI a ICJK, s podporou OIP a pomocou *Konšpirátori.sk*.

naratívov, podkopávanie dôvery v právny štát a spravodlivosť, ako aj posilňovanie popularity členov strán SMER – SSD, Hlas – SD či Slovenská národná strana (SNS).

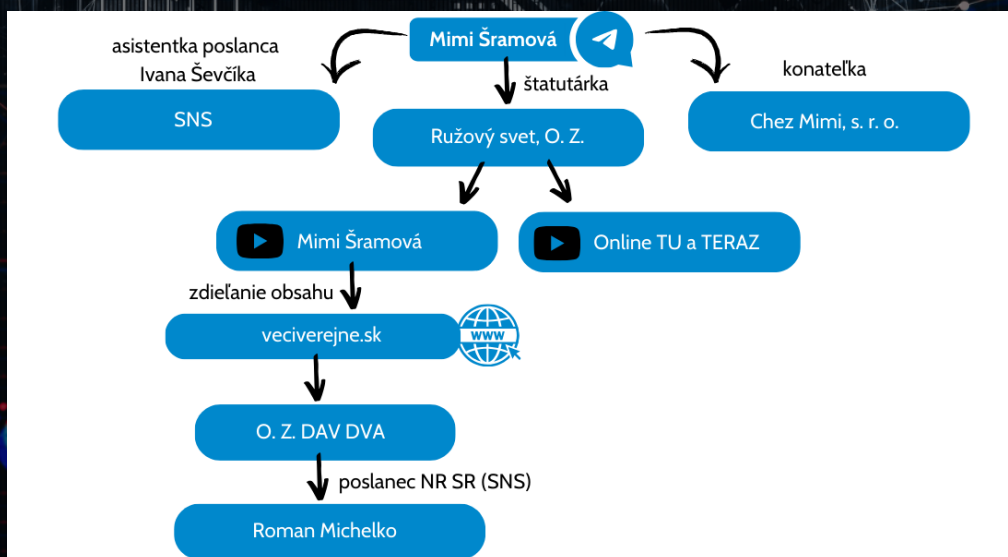
Jej činnosť je zastrešená primárne vďaka občianskemu združeniu Ružový svet, O. Z. so sídlom v Bratislave, v ktorom je Šramová uvedená ako štatutárny orgán. Medzi cieľmi združenia je podpora všeobecne prospešných aktivít v spoločnosti – okrem iného má ísť o vzdelávanie, podporu kultúry a športu a ochranu životného prostredia. Združenie vzniklo v roku 2016; v rokoch 2017 a 2021 bolo poberateľom 2 % z dane fyzických a právnických osôb. Bankový účet združenia nie je transparentný.

Je možné predpokladať, že Ružový svet, O. Z. zastrešuje nielen fungovanie YouTube kanálu Rozhovory s Mimi Šramovou, kde publikuje vlastné videá, ale aj kanálu Online Tu a Teraz, kde Šramová taktiež pôsobí. Prvý zo zmienovaných kanálov bol založený v roku 2022 a v súčasnosti má približne 32,4-tisíc odberateľov; kanál Online Tu a Teraz, kde bývajú Šramovej videá publikované, má v súčasnosti 22,3-tisíc odberateľov. Oba pritom predstavujú platformu na šírenie názorov politikov strán SMER – SSD, Hlas – SD či Republika. Po parlamentných voľbách poskytujú rozhovory so Šramovou predovšetkým priestor pre poslancov koalíčných strán – okrem poslancov zmienovaných strán sa v rozhovoroch objavujú aj poslanci zvolení na kandidátnej listine SNS – a ďalšie kontroverzné osoby.⁶ Pod Šramovej videami na oboch kanáloch sa zväčša nachádza žiadosť o dobrovoľnú podporu Ružový svet, O. Z., a to buď prevodom na bankový účet alebo poskytnutím 2 % z dane.

Šramovej videá publikované na kanáli Online Tu a Teraz sú často zdieľané na web Veci Verejné. Tu však existuje aj tag „Rozhovory s Mimi Šramovou“, zdieľané teda bývajú aj videá zo Šramovej vlastného YouTube kanálu. V rámci platformy YouTube publikujú jej videá aj kanály Veci Verejné (približne 5,8-tisíc odberateľov), Západoslovenská TV (približne 6,9-tisíc odberateľov) a tiež kanál eReport (približne 51,9-tisíc odberateľov). Evidentné je teda aj prepojenie na portál Veci Verejné, ktorý nadväzuje na fungovanie a obsah DAV DVA. Ten zastrešuje občianske združenie O. Z. DAV DVA so sídlom v Bratislave, ktorého štatutárny orgán je Roman Michelko, jeden z častých respondentov v Šramovej rozhovoroch a v súčasnosti poslanec NR SR zvolený za SNS.

Napriek tomu, že Miriam Šramová naďalej usiluje o imidž nezávislej, resp. nezaujatej osoby, od 16. novembra 2023 pôsobí ako asistentka poslanca Ivana Ševčíka, ktorý je súčasťou klubu koalície SNS. Zmluva bola uzatvorená na firmu Chez Mimi, s. r. o.. Pre Ševčíka má Šramová zabezpečovať odborné a administratívne služby spojené s výkonom mandátu, a to podľa pokynov a požiadaviek poslanca. Vo svojej video tvorbe však naďalej pokračuje, pričom realizuje rozhovory aj s politikmi, ktorí sú dnes poslancami za koalíčné politické strany. Vo vyjadrení pre portál Aktuality.sk uviedla, že zaujatosť alebo konflikt záujmov nevníma, nakoľko sama len poskytuje priestor pre myšlienky respondentov, pričom ich názory nekomentuje a necenzuruje. Z nových Šramovej videí však nie je evidentné, že pôsobí ako Ševčíkova asistentka, čo nie je čitateľné ani z jej kanálov na YouTube a Telegramu.

⁶ Príkladom je Štefan Harabin, bývalý sudca Ústavného súdu SR, neúspešný prezidentský kandidát, bývalý líder strany Vlasť a dnes známy konšpirátor. V minulosti však Šramová uskutočnila rozhovor aj s krajne pravicovým konšpirátorom Danielom Bombicom, známym pod pseudonymom Danny Kollar (pozri podkapitolu Danny Kollar DKX a DK/blaskovky), za ktorým osobne vycestovala do Londýna.

Prinášame nádej

Telegramový kanál Prinášame nádej je jedným z komunikačných kanálov Pavla Forischa, údajného bývalého príslušníka Slovenskej informačnej služby (SIS). Ten má pre komunikáciu vytvorenú webovú stránku, facebookovú stránku (približne 17-tisíc sledovateľov) a dva telegramové kanály – okrem kanálu Prinášame nádej (približne 9,5-tisíc sledovateľov), ktorý vznikol v roku 2020, Forisch založil aj kanál Z tmy na svetlo, ktorý sleduje približne 500 používateľov. Kanály pravdepodobne spravuje viacero osôb.

Aktivita spomínaných kanálov je zastrešená občianskym združením PRINÁŠAME NÁDEJ, O. Z. so sídlom v Bratislave. Občianske združenie vzniklo v roku 2018 a v súčasnosti nemá založenú živnosť. Ako štatutárny orgán je uvedený samotný Pavol Forisch. Oficiálne ciele O. Z. sú definované v stanovách zverejnených na webovej stránke združenia. Okrem iného ide o aktivity zamerané na odhaľovanie protispoločenskej činnosti, poskytovanie odbornej pomoci v boji proti korupcii a klientelizmu, ochranu spotrebiteľov, ochranu ľudských práv, rozvoj demokracie, právneho štátu a občianskej spoločnosti a zvyšovanie kvality života občanov.

Nie je jasné, akým spôsobom združenie zaisťuje odborné poradenstvo vo veciach boja proti korupcii a klientelizmu – stránka síce menuje zakladajúcich a výkonných členov OZ, neponúka však ich profily, a teda neudáva, aká úroveň expertízy v daných oblastiach v rámci združenia existuje. Okrem toho, samotný Forisch má nejasnú minulosť a jeho aktivita do veľkej miery prispieva k šíreniu konšpiračných a dezinformačných naratívov. Stránka prinasamenadej.sk získala od odbornej komisie portálu *Konšpirátori.sk* hodnotenie 8 z 10 bodov.

Spolu so Stanislavom Žiadanom, spoluzakladateľom občianskeho združenia PRINÁŠAME NÁDEJ, O. Z., a exsiskárom Jánom Ferancom boli v roku 2019 zadržaní políciou v súvislosti s drogovou a násilnou trestnou činnosťou a nedovoleným ozbrojovaním v rámci akcie s krycím menom Hyena. O niekoľko dní však boli prepustení na slobodu po rozhodnutí dozorujúceho prokurátora bratislavskej krajskej prokuratúry. Forisch následne odletel do Nórska, kde požiadal o politický azyl, ktorý mu však dodnes nebol udelený. V Nórsku taktiež strávil nejaký čas vo väzbe, keďže bol na neho vydaný medzinárodný zatykač. Značnú časť svojich príspevkov preto Pavol Forisch venuje poukazovaniu na údajné prešľapy

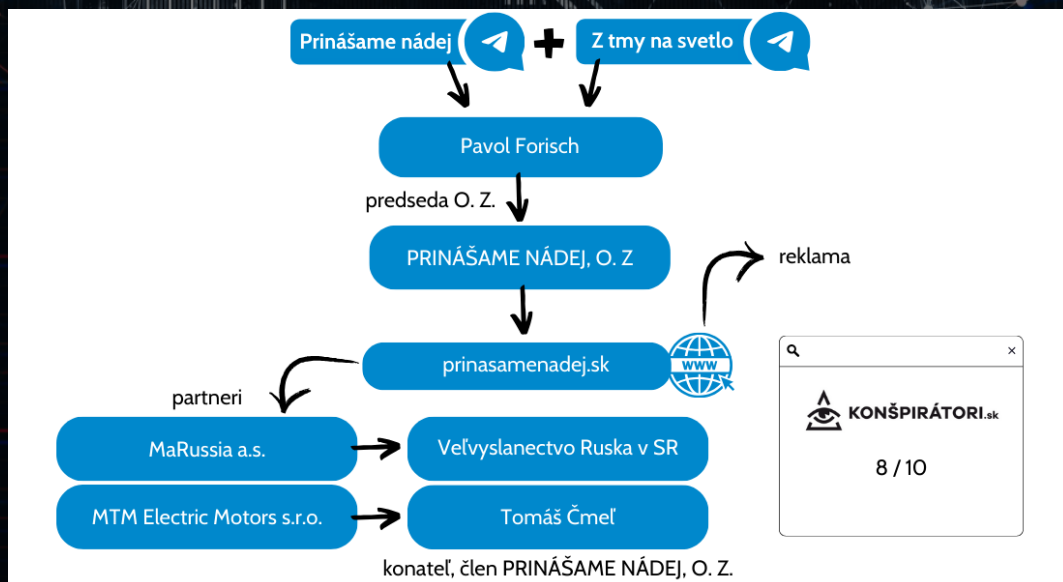
polície pri jeho vyšetrovaní. Okrem tohto sa však tiež intenzívne venuje politicky a mediálne exponovaným kauzám a prípadom.

Doména prinasamenadej.sk bola založená v roku 2018, nie je však možné zistiť, na koho je registrovaná, nakoľko sú tieto údaje skryté. Doména však predstavuje jednu z platforiem na financovanie občianskeho združenia, keďže je na nej umiestňovaná reklama. Okrem toho členovia združenia požadujú finančnú podporu od svojich fanúšikov, a to prostredníctvom podsekcii na webstránke. V rámci nej je možné na chod občianskeho združenia prispieť viacerými formami – jednorazovo cez Stripe (priložený link bol v dobe písania štúdie nefunkčný), PayPal, Bitcoin, ako aj nastavením mesačného poplatku prostredníctvom bankového prevodu. Podpora je popri tom možná aj formou spolupráce, a to buď aktívnym členstvom v združení, zdieľaním „informácií, dôkazov a typov...“, alebo spoluprácou „podľa vlastného uváženia“. Výzva na finančnú podporu O. Z. je pravidelne zdôrazňovaná aj na telegramovom účte Prinášame nádej, kde sú zverejňované možnosti platby na účet, cez Bitcoin a PayPal. Číslo účtu na prevody dobrovoľných finančných darov je okrem toho zverejňované aj na Facebooku.

Webová stránka obsahuje v sekcii „Kontakt“ odkazy na ďalšie stránky, ktoré sú partnermi občianskeho združenia. Jeden z odkazov presúva čitateľa na facebookovú stránku ZIFOR-M (približne 3,4-tisíc sledovateľov). Tá v popise obsahuje informáciu, že má ísť o neziskovú organizáciu, pričom popis zobrazuje e-mail Pavla Forischa, ako aj telefónne číslo a webový odkaz korešpondujúce s PRINÁŠAME NÁDEJ, O. Z.. Okrem toho sú však medzi partnermi MTM Electric Motors s.r.o. a MaRussia a.s.. V spoločnosti MTM Electric Motors so sídlom v Harichovciach figuruje ako spoločník a od roku 2017 aj konateľ jeden z členov Forischovo O. Z. Tomáš Čmeľ. Ten je spoločníkom v ďalších dvoch spoločnostiach so sídlom z Smižanoch a Spišskej Novej Vsi, pričom všetky sú zamerané na činnosti spojené primárne s údržbou motorových vozidiel.

Ďalší z partnerov PRINÁŠAME NÁDEJ, O. Z., MaRussia a.s. (v minulosti fungoval pod názvom TenderOnline a.s.), je akciovou spoločnosťou, ktorá bola do Obchodného registra zapísaná v roku 2010. Ide o platformu, ktorá sa podľa popisu na webovej stránke „*sústreďuje na sprostredkovanie súčasných ruských kultúrnych tendencií slovenskému divákovi*“. Odkazuje pritom na myšlienky (vše)slovenskej vzájomnosti, panslavizmu a zjednotenia Slovanov „*pod vedením Ruska, najväčšieho a najmocnejšieho predstaviteľa spomedzi slovanských národov*“. Spoločnosť má ako predmet činnosti zaregistrované väčšie množstvo aktivít, okrem iného ide o vzdelávacie a vydavateľské činnosti, reklamné a marketingové služby, obchodné služby a organizovanie kultúrnych a spoločenských podujatí.

Podľa stránky je hlavnou činnosťou spoločnosti „*usporadúvanie expozícií prác významných ruských osobností, organizácia osláv dôležitých historických medzníkov a výročí, príprava koncertov, rozličných športových a spoločenských podujatí v hudobnom sprievode slovanských predstaviteľov*“. Web zároveň upozorňuje na fakt, že v roku 2015 prebralo nad jedným z podujatí patronát Veľvyslanectvo Ruskej federácie na Slovensku. Ambasáda je zároveň jedným z oficiálnych partnerov spoločnosti. Osoby z PRINÁŠAME NÁDEJ, O. Z. sú pritom uvedené v rámci predstavenstva alebo dozornej rady v rámci MaRussia a.s.. Ide najmä o Jána Feranca, zakladajúceho člena O. Z., ktorý je od roku 2012 predsedom predstavenstva akciovej spoločnosti, ako aj samotného Pavla Forischa, ktorý bol členom dozornej rady MaRussia a.s. medzi rokmi 2017 až 2019.

Miroslav Kamenský a Miro Del

Telegramový účet Miroslav Kamenský patrí slovenskému právnikovi, pravdepodobne absolventovi odboru medzinárodné právo na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Napriek tomu, že nie je členom advokátskej komory, býva prezentovaný ako advokát a pomerne často pozývaný do relácií v alternatívnych médiách. V rámci webu *Slobodný vysielateľ* má dokonca vlastnú reláciu nazvanú Svet očami Miroslava Kamenského. V minulosti vystupoval aj vo videách pre TV OTV, ZVTV⁷ či v diskusiách Dannyho Kollara.

Kamenský je aktívny na Facebooku, kde má jeho stránka s popisom „národný buditeľ“ približne 3,5-tisíc sledovateľov. Stránku však podľa uvedených informácií založil relatívne nedávno – v septembri 2023. Disponuje aj vlastným kanálom na YouTube, ktorý má však v súčasnosti iba necelých 500 odberateľov. Hlavný komunikačný kanál u Kamenského tvorí práve jeho telegramový kanál, ktorý má približne 15,9-tisíc odberateľov. Aj tento kanál existuje pomerne krátko, keďže bol založený len v marci 2023.

Čo sa týka finančnej stránky, okrem možnosti monetizácie na YouTube Kamenský žiada len o dobrovoľnú podporu od svojich fanúšikov. Tú je možné realizovať na zverejnený bankový účet ako dar. Účet nie je transparentný.

Výzva na podporu Kamenského tvorby obsahuje argument, že umožňuje podporu slobody prejavu a myslenia, zdravého a šťastného života a boja za národnú štátnosť tak, aby ľudia neskončili v digitálnom a ekonomickom otroctve. V skutočnosti však Kamenského príspevky obsahujú silnú prokremel'skú propagandu, velebenie kremel'ského režimu a naratívy zamerané proti NATO. Typicky zdieľa myšlienky o údajnej vojne NATO proti Rusku vo vojne na Ukrajine.

Podobne ako u Kamenského, aj kanál Miro Del patrí súkromnej osobe. Informácie o osobe, ktorá za kanálom stojí, sú však pomerne neprehľadné. Miro Del o sebe v minulosti napísal, že bol jedným z prvých blogerov na Slovensku, no jeho blog na denníku SME bol údajne v roku 2008 zablokovaný. Následne mal byť zablokovaný a zrušený aj jeho facebookový účet, po čom Miro Del migroval na ruskú

⁷ Videoportál dezinformačného webu Zem a Vek, ktorý zastrešuje SOFIAN, s. r. o..

sieť VKontakte. V súčasnosti je možné nájsť jeho facebookový [profil](#) aj [účet](#) VKontakte. Na Telegrame má [kanál](#) Miro Del približne 11,2-tisíc odberateľov. Kanál vznikol vo februári 2022 a obsahuje veľké množstvo prokremelských propagandistických naratívov s presahom na myšlienky panslavizmu.

Existujúci [účet](#) na LinkedIn naznačuje, že za profilmi Miroslav Del by mohol stáť Miroslav Tropko. Údaje o vzdelaní na moskovskej Technickej univerzite komunikácie a informatiky totiž korešpondujú s tým, čo daná osoba uvádza na Telegrame a VKontakte. Zároveň, posledná informácia o zamestnaní odkazuje na živnosť pod kolonkou „Miro Del“. Podľa príslušného popisu má ísť o slovenskú obchodnú konzultačnú firmu, ktorá má zodpovednosť za trhy Poľsko, Rusko, Slovensko. Profil na LinkedIn tiež uvádza, že Miroslav Tropko získal v roku 2008 Ruské štátne vyznamenanie Jekateriny II. za zásluhu. Profil Miroslava Tropka zároveň obsahuje informácie, na základe ktorých sa osoba v súčasnosti pohybuje v Rusku a v minulosti pracovala na viacerých pozíciách na území Ruskej federácie (napr. uvádza, že pracoval v ALTECO Russia, ako obchodný zástupca talianskej spoločnosti I.M.C.O. v Rusku, či ako obchodný zástupca slovenskej firmy FIANT, s. r. o.⁸ v Ukrajine a Rusku).

MIRO HEREDOŠ • OFFICIAL

Podľa [životopisu](#) zverejneného na oficiálnej stránke pôsobil Miroslav Heredoš od roku 2000 v gastronómii. Od roku 2016 [funguje](#) jeho firma MH Food & Consulting, s. r. o. so sídlom v Bratislave, ktorá sa venuje obchodným službám, marketingu a poskytovaniu rýchleho občerstvenia. V spoločnosti je Heredoš jediným konateľom. Podľa [informácií](#) z portálu Finstat má firma v posledných rokoch rapidne klesajúce zisky a tržby.

Heredoš je tiež štatutárnym orgánom občianskeho združenia VOĽNÁ ZÓNA, O. Z. so sídlom v Bratislave, ktoré bolo založené v marci 2023. Názov združenia odkazuje na iniciatívu VOĽNÁ ZÓNA, ktorú Heredoš založil v roku 2021, a ktorá propagovala odpor voči protipandemickým opatreniam zavedeným počas krízy Covid-19. Okrem Heredoša sú ako členovia prípravného výboru uvedení Norbert Varga a Oto Varga.

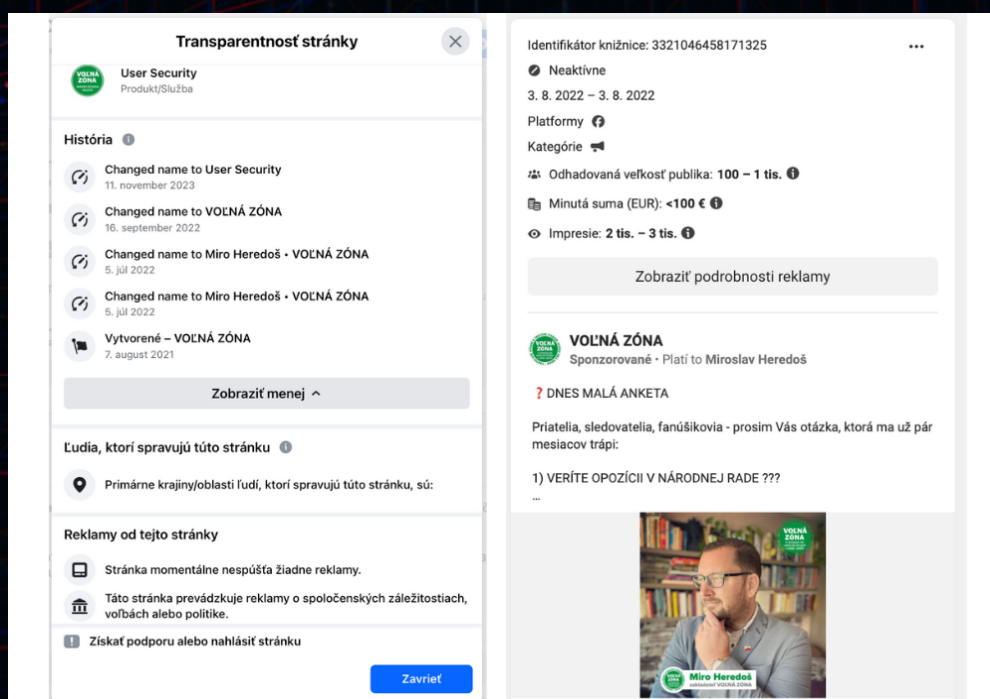
Podľa [popisu](#)⁹ publikovaného na oficiálnej stránke združenie vzniklo ako „*občianska odpoveď na rôznorodé problémy každodenného občianskeho alebo spoločenského diania v Slovenskej republike*“. Realizovať má aktivity, „*ktoré pomôžu vo verejnom záujme informovať občanov o problematických oblastiach fungovania nášho štátu, kde mainstreamové alebo alternatívne médiá nedosahujú*“. Daný cieľ má byť podľa stránky dosahovaný „*prostredníctvom príspevkov na sociálnych sieťach, prostredníctvom aktivít v teréne, video – výstupov, dokumentov, workshopov či krátkych reportáží a živých vysielaní; tak isto formou blogov, či rozhovorov*“. Informácie o vlastníkovi domény volnazona.com nie sú dostupné. Stránka [získala](#) od nezávislej komisie [Konšpirátori.sk](#) hodnotenie 8,3 z 10 bodov. Web návštevníkom ponúka možnosť stať sa členom občianskeho združenia a tiež prispieť na jeho činnosť prostredníctvom príspevku zaslaného na transparentný [bankový účet](#). Účet v Slovenskej sporiteľni je vedený ako transparentný od júna 2023. Doposiaľ bol z neho financovaný redizajn webu volnazona.com, súvisiace administratívne poplatky a softvérové služby. V januári 2024

⁸ V rámci spoločnosti FIANT, s. r. o. bol podľa [informácií](#) z Obchodného registra konateľom, resp. spoločníkom.

⁹ V období písania štúdie neboli na stránke k dispozícii stanovby občianskeho združenia, keďže odkaz na ne obsahoval iba titulnú stranu dokumentu.

však účet zaznamenal aj prevod čiastky vo výške 300 eur na Heredošovú firmu MH Food & Consulting, s. r. o., a to s popisom, že ide o administratívne služby.

Okrem webstránky existujú aj sociálne siete združenia. Facebooková [stránka](#) s názvom User Security má v súčasnosti približne 23-tisíc sledovateľov a slúži predovšetkým na zdieľanie obsahu z Heredošovho oficiálneho [profilu](#) (približne 35-tisíc sledovateľov). Podľa údajov o transparentnosti stránka vznikla v auguste 2021 pod názvom VOĽNÁ ZÓNA, v roku 2022 bol názov upravený na Miro Heredoš • VOĽNÁ ZÓNA a neskôr späť na VOĽNÁ ZÓNA. Posledná zmena nastala v novembri 2023, keď stránka získala súčasný názov User Security. Napriek tejto zmene stránka evidentne odkazuje na občianske združenie VOĽNÁ ZÓNA, pričom dôvod premenovania zostáva nejasný. V minulosti Heredoš na danej stránke platil aj reklamu. Podľa [knižnice reklám Meta](#) mala väčšina z propagovaných príspevkov zameranie proti pandemickým opatreniam. Posledná reklama bola zaplatená v auguste 2022 a obsahovala sugestívne posolstvá smerom k znižovaniu dôvery verejnosti v opozičné strany v NR SR.

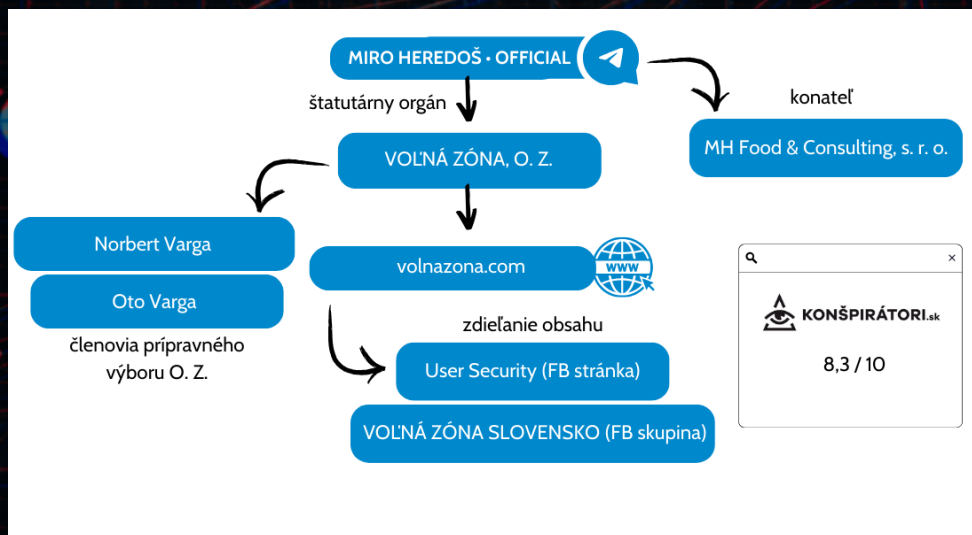

Vľavo: screenshot zobrazujúci transformáciu názvov stránky User Security; vpravo: screenshot zobrazujúci poslednú realizovanú reklamu stránky Voľná zóna, ktorú zaplatil Miroslav Heredoš na Facebooku.

Heredošov obsah je okrem zmienenej facebookovej stránky paralelne prezdieľavaný do verejnej [skupiny](#) s názvom VOĽNÁ ZÓNA SLOVENSKO s približne 4,7-tisíc členmi. Skupina bola rovnako ako stránka User Security založená v auguste 2021, jej názov však nebol nikdy menený. Popis skupiny informuje o tom, že združuje „podnikateľov, ktorí odmietajú porušovať zákony SR a segregovať a diskriminovať svojich hostí a zákazníkov“. Skupina obsahuje tagy „ľudské práva“ a „práva na súkromie a práva týkajúce sa údajov“. Naďalej teda indikuje zameranie na podnikanie, aj keď v súčasnosti sú jej primárnym obsahom prezdieľvané Heredošove videá zamerané proti Európskej únii a obsahujúce veľké množstvo konšpiračných teórií.

Okrem Facebooku je Heredoš aktívny aj na ďalších platformách. Možné financovanie poskytuje jeho YouTube [kanál](#), kde má aktuálne približne 4-tisíc sledovateľov. Na Telegramu má Heredoš približne 12-

tisíc sledovateľov. Popis jeho kanálu, založeného v júni 2021, obsahuje informáciu o tom, že Heredoš je „aktivista a mladá puška v politike“. Do februára 2022 bol Heredoš členom hnutia Republika, z ktorého vystúpil pred komunálnymi voľbami v roku 2022, keď kandidoval na post primátora a poslanca mestského zastupiteľstva v Bratislave. V danom období deklaroval, že chce byť občianskym kandidátom, ktorý nemá väzby na politické strany, už v auguste však vstúpil do Národnej koalície, za ktorú vo voľbách kandidoval. V parlamentných voľbách v roku 2023 kandidoval za politickú stranu Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko.

Danny Kollar DKX a DK/bleskovky

Dlhodobý najväčším verejným kanálom disponuje konšpirátor Daniel Bombic vystupujúci pod menom Danny Kollar. Ide o krajne pravicového konšpirátora, ktorý sa počas pandémie Covid-19 zviditeľnil spochybňovaním existencie vírusu, bojom proti protipandemickým opatreniam a očkovaniam. V danom období tiež organizoval útoky na zdravotníkov, zverejňoval súkromné telefónne čísla či adresy zdravotníckeho personálu aj príslušníkov policajného zboru (tzv. doxing). Od začiatku vojny na Ukrajine vo svojom obsahu velebil Putina a o masakre v Buči hovoril ako o zinscenovanom. V minulosti sa Bombic netajil náklonnosťou k politikom strany ĽSNS a neskôr odídencom, ktorí založili hnutie Republika. Stretával sa s nimi aj ako s hosťami v čase, keď mal vlastnú reláciu v rámci *Kulturblog-u*. V súčasnosti sa už v jeho obsahu podpora daných politických strán neobjavuje, v mnohých prípadoch však prezentuje podporné stanoviská voči strane SMER – SSD.

Slovenské úrady Bombica vyšetrujú pre extrémizmus a kyberšikanu. Po tom, ako polícia vydala príkaz na jeho zatknutie, sa jej ho podarilo zadržať, neskôr však bol pustený na slobodu. Keďže sa dlhodobo zdržiava v Londýne a nie je možné inak zabezpečiť prítomnosť obvineného na úkonoch spojených s trestným konaním, bol na neho vydaný už tretí európsky zatykač. V Británii mal Bombic založenú aj spoločnosť s ručením obmedzeným DK PRO SERVICES LTD so sídlom v Hendone (londýnske predmestie). Spoločnosť fungovala od marca 2015 do januára 2021, rozpustená bola teda niekoľko mesiacov pred založením Bombicovho primárneho telegramového kanálu.

Na viacerých sociálnych sieťach Bombic nepublikuje, nakoľko má ban v rámci platforiem spoločnosti Meta. V auguste 2023 proti nemu spoločnosť zakročila zmazaním jeho facebookovej stránky. Tá obsahovala prakticky výlučne obsah prezdieľaný z YouTube a Telegramu. Bombic bol zároveň

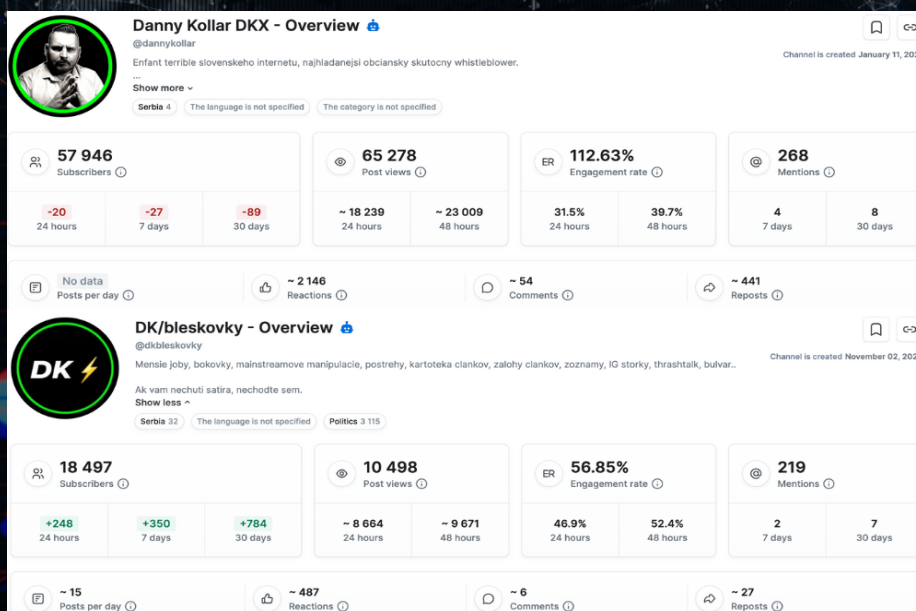
pridaný na zoznam nebezpečných organizácií a jednotlivcov spoločnosti Meta. Instagramový profil Dannyho Kollara je v súčasnosti taktiež nefunkčný. Naďalej disponuje účtom na X, kde má však pomerne nízky počet sledovateľov.

Ako už bolo naznačené, Bombic je pomerne aktívny pri tvorbe video obsahu. Ten naďalej publikuje na svojom kanáli na YouTube s názvom Danny Kollar DKX. Kanál bol založený v júli 2015 a v súčasnosti má cez 70-tisíc odberateľov. Popis jeho kanálu obsahuje tvrdenie, že Bombic nie je „od nikoho závislý, nikým platený, napojený na žiadnu politickú stranu, napojený na žiadnu politickú silu, financovaný žiadnou mimovládnu organizáciou, sponzorovaný bez siluety v pozadí“. Publikované videá však zväčša obsahujú výzvu na dobrovoľný príspevok od divákov, ktorý má byť prevedený na účet občianskeho združenia DIR-publikum. To Bombic spoluzakladal s Juditou Laššákovou, ktorá bola v minulosti poradkyňou europoslancu Miroslava Radačovského, pomáhala zakladať politickú stranu Slovenský PATRIOT a aktuálne svojím obsahom výrazne napomáha propagácii strany SMER – SSD. Okrem toho, doména dir-publikum.sk je registrovaná na INFO VOJNA, o. z., čo môže naznačovať eventuálne personálne, prípadne aj finančné prepojenie.¹⁰

Okrem finančného príspevku na spomínaný bankový účet Bombic pod videami na YouTube ponúka možnosť zakúpenia reklamných produktov, VIP členstva s prístupom k exkluzívnemu obsahu (pod názvom Full bacon) a divákov odkazuje na portál buymeacoffee.com. Tu Bombic vystupuje pod profilom Dee Kay X studio, pričom fanúšikovia môžu na jeho činnosť prispieť rôznymi sumami, ale aj zaplatením „školy stremovania od v súčasnosti najsledovanejšieho streamera na slovenskom YouTube“. Kompletný balík stojí 1 500 eur a obsahuje päť lekcií v rôznych témach – od založenia YouTube a tvorby štúdia cez hardvérové požiadavky po tvorbu e-shopu. Lekcie si môžu záujemcovia objednávať aj samostatne, pričom každá stojí 350 eur.

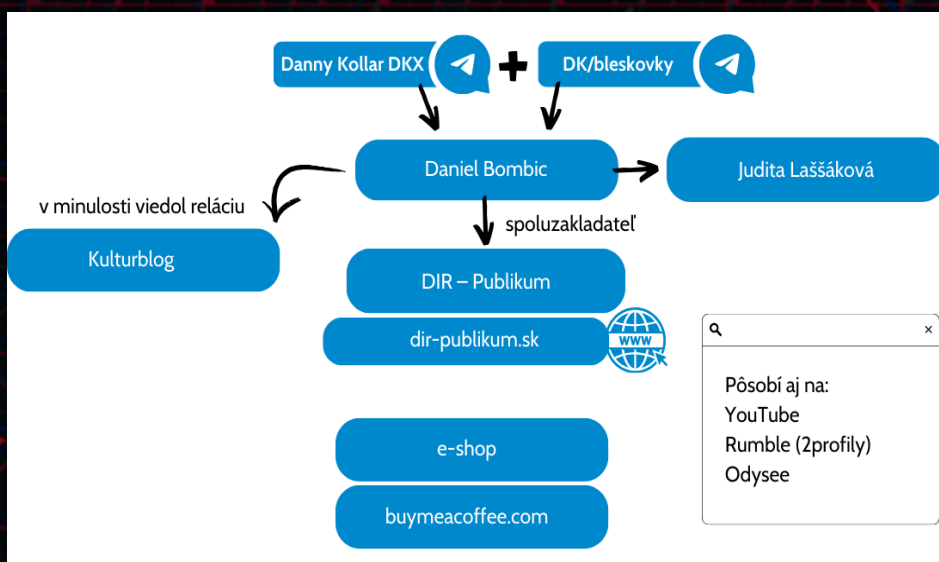
Bombic prevádzkuje dva verejné telegramové kanály, ktoré taktiež používa ako zdroj financovania. Jeho primárnym kanálom je kanál s názvom Danny Kollar DKX, ktorý bol založený v novembri 2021 a v súčasnosti je s takmer 58-tisíc odberateľmi najsilnejším slovenskojazyčným verejným kanálom. Menší kanál s názvom DK/bleskovky má približne 18,5-tisíc odberateľov. Na oboch Bombic na pravidelnej báze prezentuje reklamné produkty (merchandise), ktoré ponúka na predaj, ako aj možnosť dobrovoľného finančného príspevku, a to buď prostredníctvom telegramového tlačidla pre darovanie finančných prostriedkov (tlačidlo „donate“) alebo prevodom na bankový účet DIR-Publikum. V minulosti Bombic žiadal podporu aj na bankový účet založený v Británii, ten však už v súčasnosti pravdepodobne neexistuje. Rovnako v minulosti existoval spoplatnený telegramový VIP chat.

¹⁰ Pre bližšie informácie pozri podkapitulu zameranú na kanál Judita Laššáková.

Údaje o Bombicových telegramových kanáloch sprostredkované portálom Telemetr.io. Zber dát prebehol na konci decembra 2023.

Napokon je možné Bombica podporiť na jeho účtoch na platformách Odysee a Rumble, kde zverejňuje video obsah. Na platforme Rumble má Bombic dva profily – [profil](#) dannykollar má aktuálne necelých 330 sledovateľov, [profil](#) dannykollarUK mal v čase písania štúdie len 4 sledovateľov a jedno zverejnené video. Pravdepodobne ide o nový profil určený pre anglicky hovoriace publikum. Možným nástrojom monetizácie je aj jeho [profil](#) na Odysee, kde má v súčasnosti približne 1 300 sledovateľov. Po registrácii na platforme je možná podpora prostredníctvom dostupných nástrojov.

ZÁVER

Platforma Telegram sa vyznačuje nízkou mierou transparentnosti a regulácie obsahu. V mnohých prípadoch aj nelegálny obsah prechádza pod prahom jej detekcie, prípadne sa šíri v tajných chatoch a uzavretých skupinách. Samotná filozofia platformy, ktorá chce poskytovať ochranu používateľom, tak okrem novinárov, whistleblowerov či predstaviteľov politického disentu poskytuje útočisko protagonistom rôznych krajne pravicových zoskupení, propagandistom a dezinformátorom. Aj na slovenskom Telegrame prevažuje toxický obsah, antisemitizmus, dezinformačné či antisystémové naratívy. Boj proti nim sťažuje aj fakt, že obsah na platforme je možné monitorovať iba do istej miery. V mnohých prípadoch môže dochádzať k radikalizácii alebo manipulovaniu používateľov v uzavretých miestnostiach, kam analytici nemajú prístup. Navyše aj na Telegrame môžu daní aktéri žiadať o podporu od svojich sledovateľov, čo im pomáha financovať vlastnú činnosť.

Dobrovoľné dary a rôzne formy podpory od fanúšikov sa v rámci výskumu ukázali ako najčastejší prostriedok na financovanie aktivít sledovaných zdrojov. Túto skutočnosť potvrdil aj paralelne prebiehajúci výskum ICJK, ktorý upriamil pozornosť na nízku transparentnosť jednotlivých nástrojov. V mnohých prípadoch nedochádza k zverejňovaniu darov prostredníctvom transparentných účtov. Prehľadným nie je ani darovací systém Telegramu, ktorý nevytvára komplexnejšiu predstavu o povahe, pôvode, množstve ani výške darov pre konkrétny subjekt. V rámci vyššie popísaných prípadových štúdií uplatňovalo možnosť dobrovoľného darcovského príspevku až osem z deviatich zdrojov, pričom možnosti darovania boli pomerne široké: od prevodu na účet cez QR kódy a kryptomeny až po spomínaný darovací systém platformy (tlačidlo „donate“).

Ďalšou z využívaných možností bola monetizácia videí na YouTube, ktorú potenciálne mohli využívať siedmi aktéri, prístup analytikov k informáciám o monetizácii však bol na preukázanie takejto skutočnosti nedostatočný. Spomedzi nástrojov nasledovalo získavanie 2 % z daní na fungovanie O. Z. a predaj tovaru z internetového obchodu, predplácanie prémiového obsahu a reklama na webovej stránke. V konečnom dôsledku tak prostredie Telegramu poskytuje pomerne široké možnosti pre generovanie zisku, a tým pádom ziskovosti samotného šírenia problematického obsahu. Zaujímavým zistením výskumu bola skutočnosť, že aj v prípade telegramových zdrojov je zastrešenie prostredníctvom O. Z., s. r. o. alebo ich kombináciou pomerne obľúbené. Paradoxne boli tieto formy identifikované predovšetkým u aktérov, ktorí sa hlasno vyhraňujú voči občianskej spoločnosti a jej štruktúram.

Na záver je možné konštatovať, že slovenský Telegram zostáva pomerne neprehľadným prostredím, v ktorom prevažujú dezinformačné a proruský orientované zdroje so širokými možnosťami monetizácie. Napriek tomu, že sa líšia formami zastrešenia aj svojím charakterom, v mnohom sa ich modus operandi zhoduje. V konečnom dôsledku používajú rôzne nástroje na financovanie svojho biznisu, pričom platforma Telegram im slúži ako živná pôda pre rozširovanie sledovateľskej základne, a zároveň potenciálne navýšenie počtu platiacich fanúšikov. Telegram považujeme aj po realizácii kolaboratívneho výskumu za nedostatočne prebádaný. Vo viacerých ohľadoch ide o čiernu skrinku, ktorá verejnosti odhaľuje iba málo potrebných informácií, samotným aktérom umožňuje pokračovanie vo svojej činnosti, ktorú dokážu premieňať na zárobkový biznis.

DIZAJN A METODOLÓGIA

Štúdia sa zameriava na mapovanie prostredia slovenského Telegramu a objasnenie organizačného a finančného pozadia vybraných dezinformačných aktérov pôsobiacich na platforme. Odráža sa od výskumu, ktorý v roku 2023 realizovali organizácie Infosecurity.sk a PSSI so zameraním na organizačné a finančné pozadie dezinformačných webov na Slovensku a v Českej republike. Rovnako ako v prípade mapovania pozadia dezinfowebov, aj v prípade skúmania Telegramu bolo veľké množstvo dát prístupné vďaka kooperácii s výskumníkmi ICJK.

Rozšírenie výskumu aj na Telegram pritom bolo odvodené od skutočnosti, že daná platforma v súčasnosti predstavuje priestor na radikalizáciu, šírenie nenávisti, ale aj dezinformácií a prokremeľskej propagandy. Na sieti absentujú akékoľvek relevantné zdroje ako sú tradičné médiá či politické inštitúcie. Naopak, migruje sem veľké množstvo aktérov z iných sociálnych sietí, kde narážali na obmedzenia vyplývajúce z prísnejších pravidiel používania. Ako bolo vysvetlené v úvodnej časti štúdie, pravidlá a regulácie Telegramu sú o dosť laxnejšie, čo týmto škodlivým aktérom otvára nové pole pôsobnosti.

Finálna štúdia usiluje o zodpovedanie výskumných otázok:

- Aké typy aktérov sú na slovenskom Telegrame najúspešnejšie?
- Ako fungujú vybraní aktéri po organizačnej stránke?
- Ako fungujú vybraní aktéri po finančnej stránke? Aké nástroje na monetizáciu svojho obsahu využívajú?

KVANTITATÍVNA ČASŤ

Štúdia obsahuje kvantitatívnu časť zameranú na vyčíslenie a porovnanie úspešnosti jednotlivých telegramových aktérov. Ich zoznam bol vyprodukovaný za použitia analytického nástroja Juno, vyvinutého a prevádzkovaného slovenskou technologickou spoločnosťou [Gerulata Technologies](#). V rámci danej časti sledovali výskumníci Infosecurity.sk 50 najúspešnejších kanálov na Telegramu podľa metriky množstva interakcií, ktoré rozdelili do skupín zodpovedajúcich typu aktérov:

- Alternatívne médium
- Politik
- Politické strany a hnutia
- Profily (konkrétni a identifikovateľní jednotlivci)
- Kanály (neurčití alebo kolektívni aktéri)
- Veľvyslanectvo

V rámci jednotlivých kategórií štúdia prináša štatistiky zachytávajúce metriky interakcií, množstva publikovaného obsahu, počtu sledovateľov a počtu pozretí, a to za časové obdobie od 1. januára 2023 do 1. decembra 2023. Okrem toho štúdia ponúka podrobnejšie štatistiky, ktoré zobrazujú jednotlivé metriky podľa kategórií aktérov v rámci top 50 a prinášajú rebríček najúspešnejších zdrojov. Keďže štúdia bola vyhotovená v decembri 2023 a pracovala s dátami dostupnými v tomto období, aktuálne metriky sa u jednotlivých aktérov môžu líšiť.

PRÍPADOVÉ ŠTÚDIE

Druhá časť výskumu poskytuje podrobnejší pohľad na fungovanie dezinformačných aktérov na Telegramе prostredníctvom deviatich prípadových štúdií. Ich selekcia prebehla na základe zostavenia rebríčka 50 najúspešnejších telegramových zdrojov podľa metriky množstva interakcií za obdobie od 1. novembra 2022 do 1. novembra 2023. Z rebríčka boli následne vyradené zdroje s politickým obsahom (kanály politikov alebo politických strán a hnutí); zdroje, ktoré nepublikujú v slovenskom jazyku; ďalej zdroje, ktoré disponujú menej než 1 000 sledovateľmi; a napokon kanály alternatívnych médií, ktorých finančné a organizačné pozadie už bolo v minulosti komplexnejšie skúmané.

Po selekcii zdrojov pre podrobnejšiu analýzu boli v spolupráci s ICJK získavané údaje o ich organizačnom a finančnom pozadí. V prípade organizačného pozadia sledovali analytici primárne to, kto za daným zdrojom stojí – či ide o jednotlivca alebo skupinu osôb, či existuje webová stránka alebo médium napojené na tento zdroj a pod. Špecificky boli sledované prípadné formy zastrešenia, a to buď prostredníctvom fungujúceho občianskeho združenia, spoločnosti s ručením obmedzeným, alebo kombináciou oboch foriem. U dvoch zdrojov nebola identifikovaná žiadna z týchto foriem zastrešenia, keďže na Telegramе pôsobia ako jednotlivci bez existencie právnych štruktúr súvisiacich s danou činnosťou. Išlo o kanály Miro Del a Miroslav Kamenický.

Kľúčovou kategóriou, na ktorú štúdiá cieli, je odhaľovanie možných foriem generovania zisku. V tomto zmysle analytici identifikovali nasledujúce nástroje:

- získavanie finančných prostriedkov od fanúšikov a sledovateľov: prevodom na účet, použitím QR kódu, platobnej brány, PayPal, platbou cez kryptomeny, telegramové tlačidlo „donate“, prípadne cez pridružené platformy;
- monetizácia videí na YouTube;
- získavanie 2 % z daní na fungovanie občianskeho združenia;
- predaj tovaru z internetového obchodu;
- možnosť predplatenia prémiového obsahu;
- umiestnenie reklamy na webovej stránke.

Jednotlivé prípadové štúdié odhaľujú, nakoľko sú dané nástroje uplatňované, aj to, aké výhody z nich eventuálne vyplývajú. Ako je uvedené v úvode k prípadovým štúdiám, iba v jednom z deviatich zdrojov nebola identifikovaná žiadna forma generovania zisku.

Autori: Michaela Ružičková, Peter Dubóczi, Lucia Haleková

INFOSECURITY.SK

Adapt Institute

Prague Security
Studies Institute

Investigatívne
centrum
Jána Kuciaka

OPEN
INFORMATION
PARTNERSHIP

Report vznikol s podporou Open Information Partnership a v spolupráci s Prague Security Studies Institute a Investigatívnym centrom Jána Kuciaka. Výhradnú zodpovednosť za obsah nesú autori.